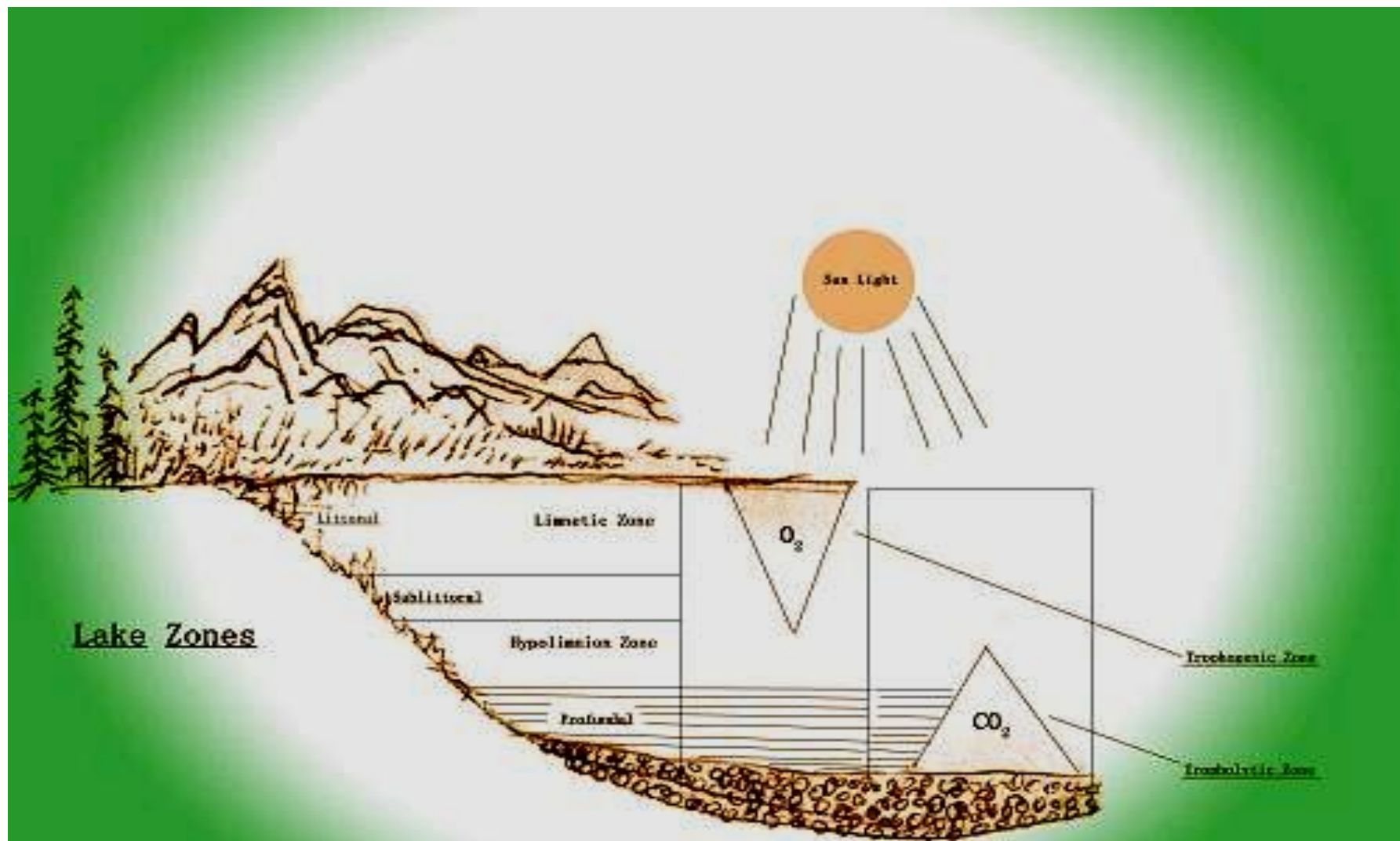
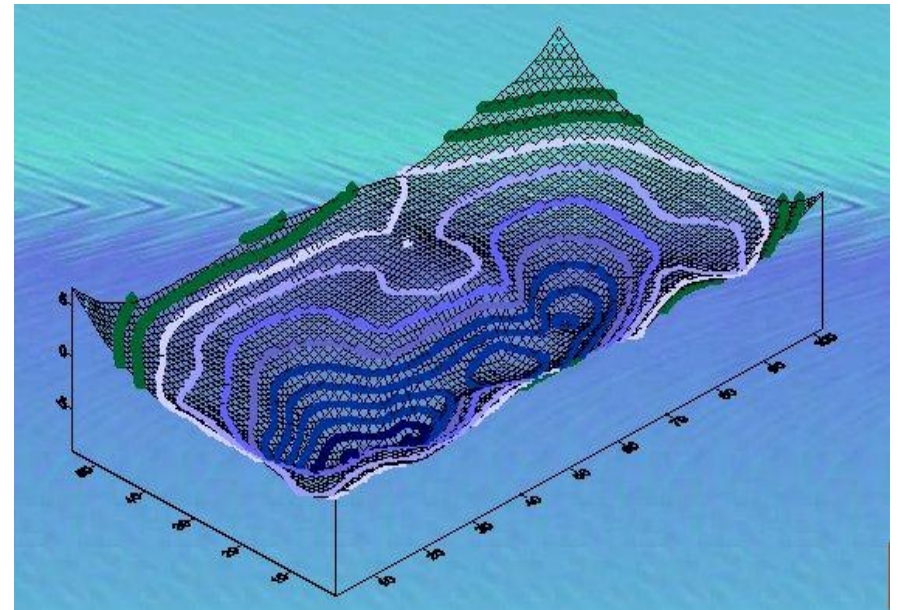
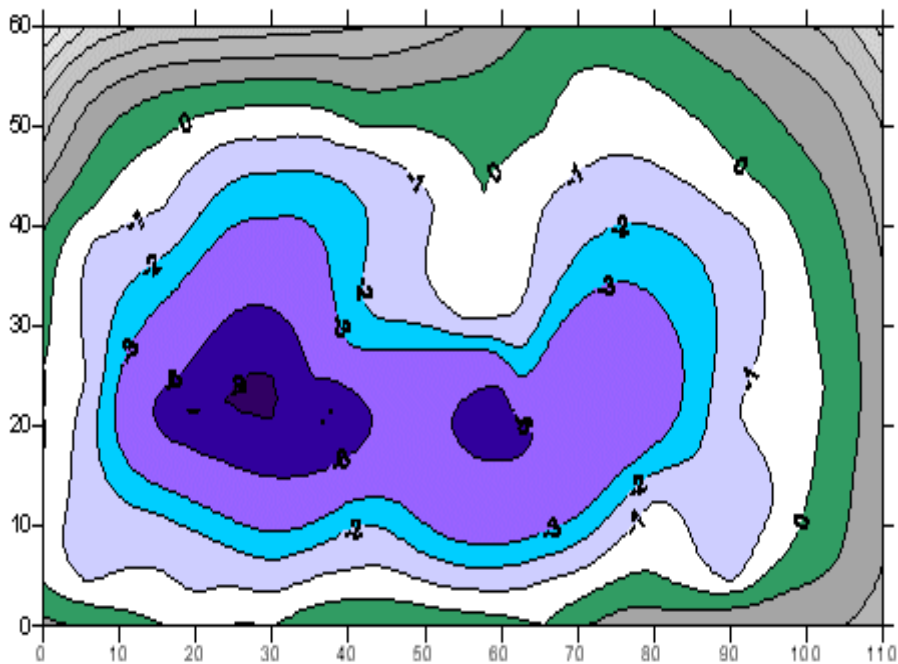
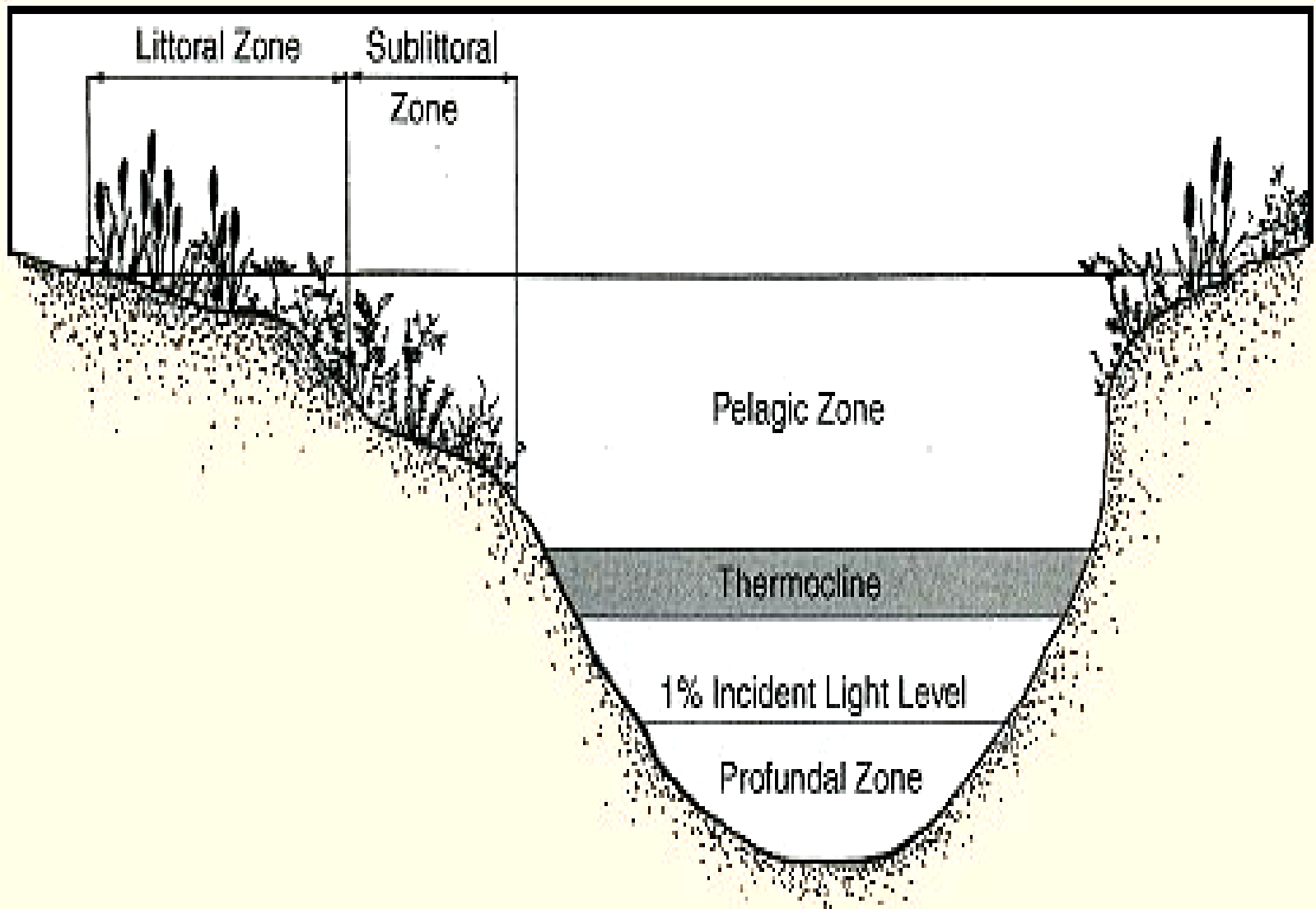

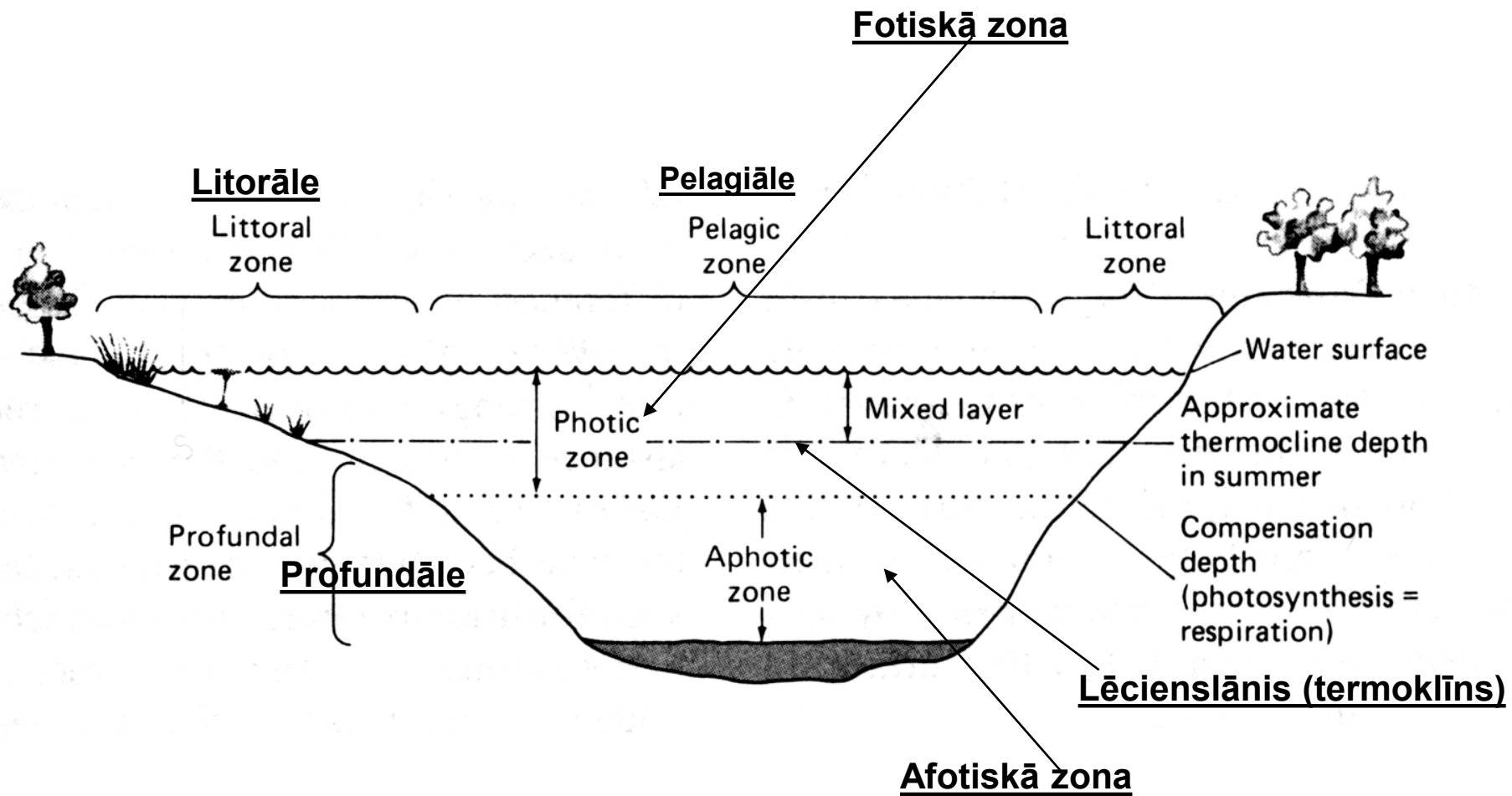
LIMNISKU ŪDENS EKOSISTĒMU STRUKTŪRA

Ūdenstilpes dziļumu (batimetriskā) un telpiskā karte

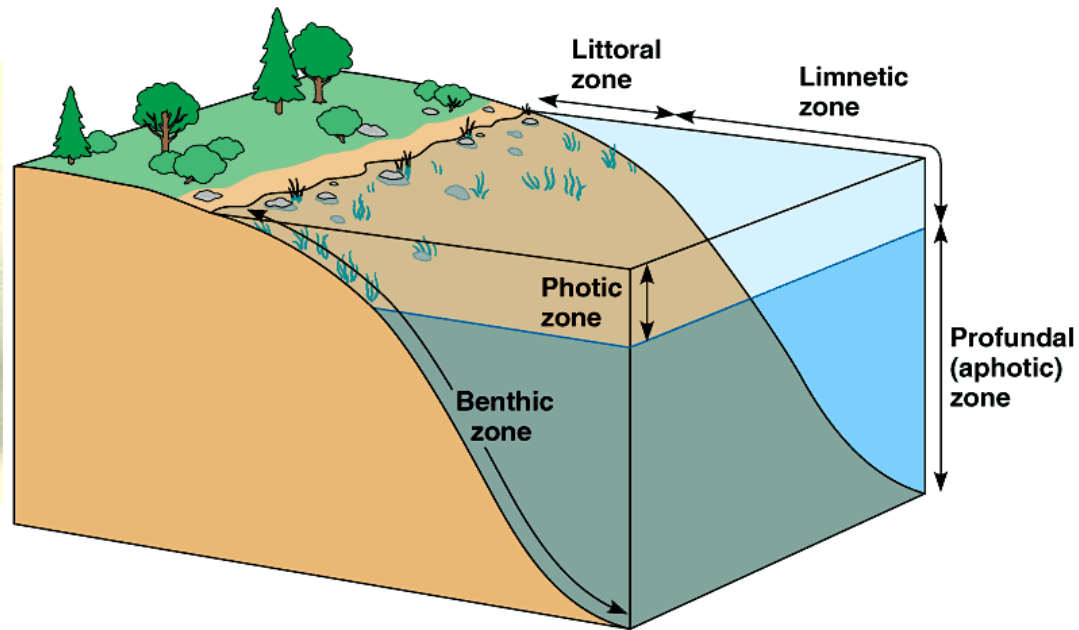
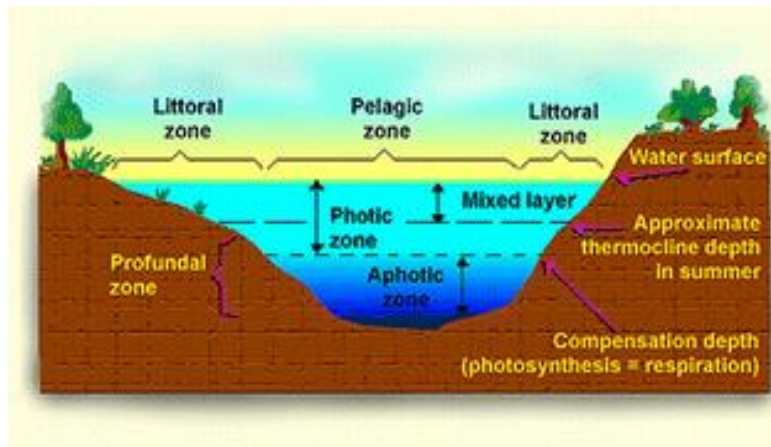

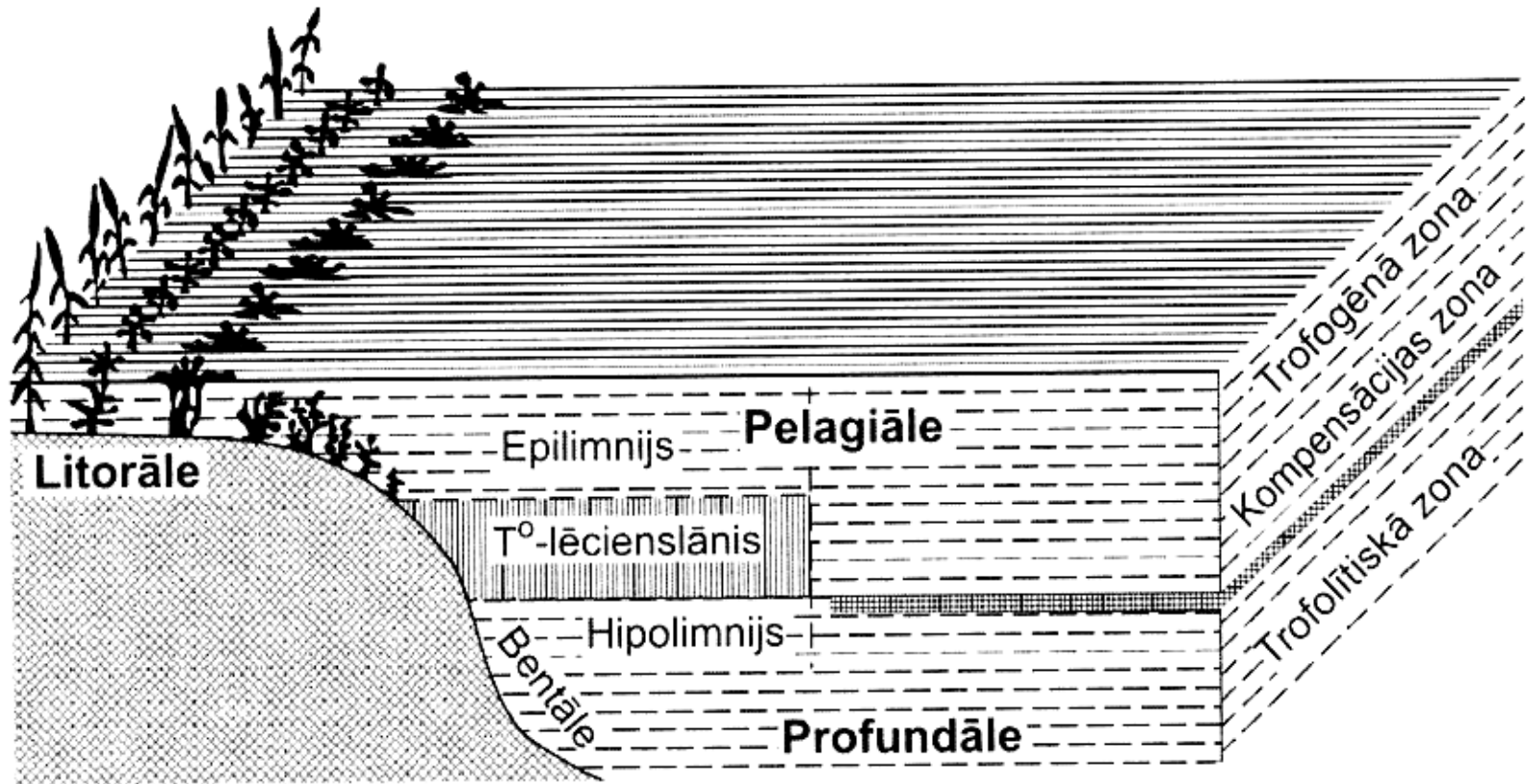

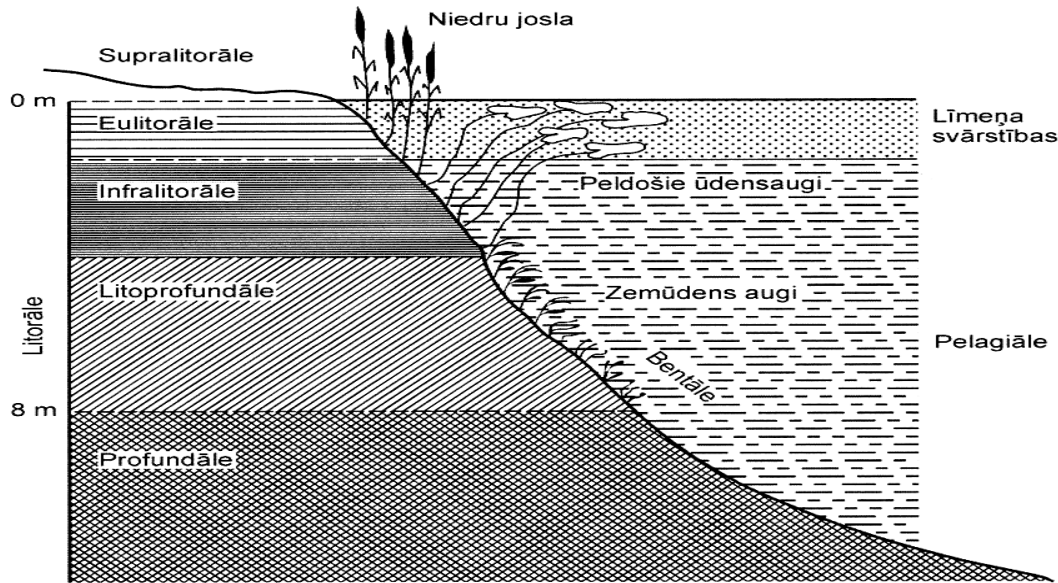
Ūdenstilpes šķērsriezuma shēma

Ūdenstilpes šķērsriezuma vertikālais zonējums

55. att. Ezera vertikālais zonējums (pēc Miegel, 1981).

56. att. Ezera bentāles vertikālais iedalījums (pēc Streit, 1994).

Epilitorāle jeb supralitorāle – mitrā ezermala, kuru ūdens tieši neietekmē, kur aug grīši, niedres, krūmi, atsevišķi koki;

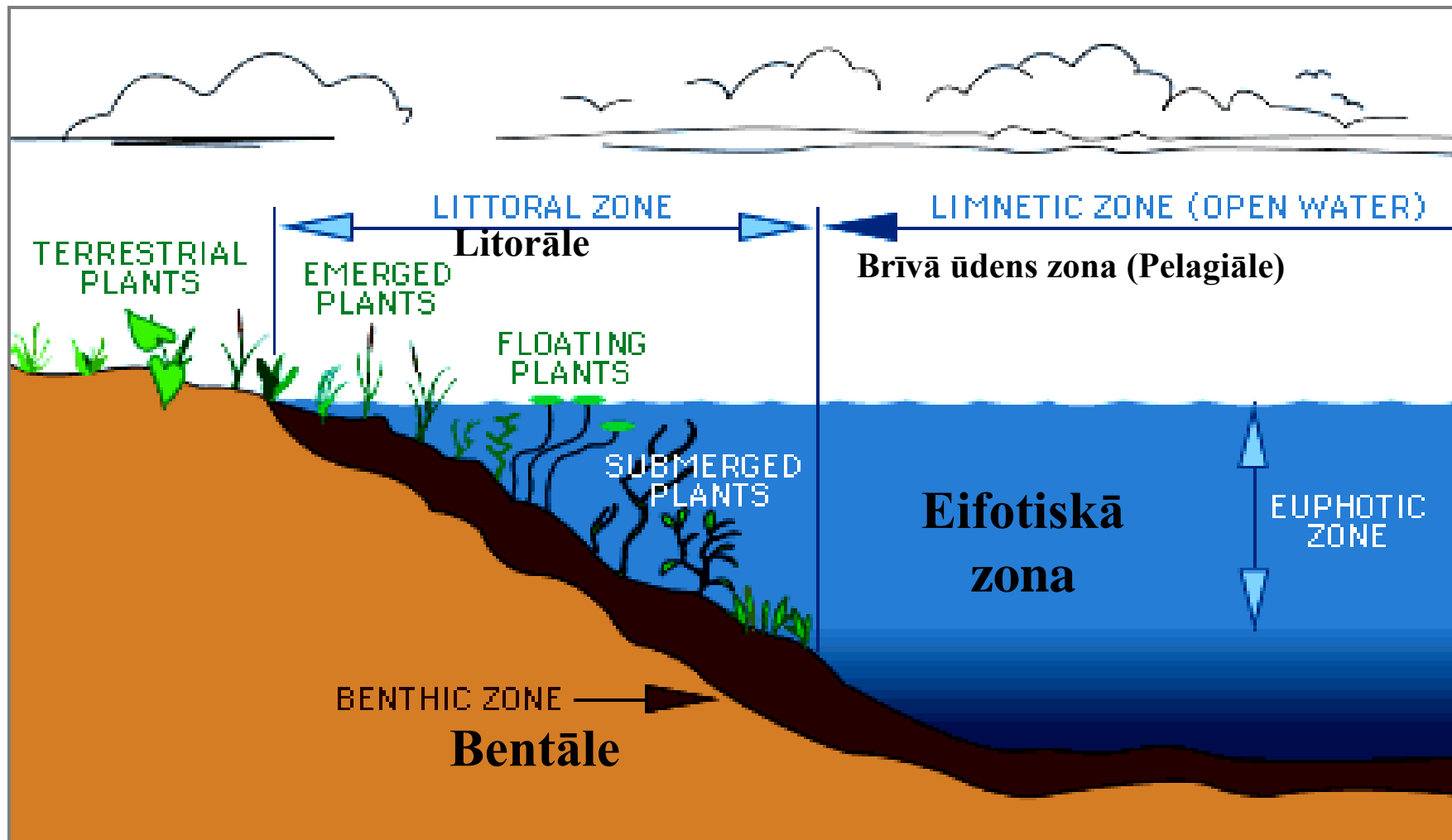
Eulitorāle iezīmē ezera ūdens līmeņa kontūras sākot no maksimālā ūdens līmeņa un ar viļņu apšļakstīto joslu pie minimālā ūdens līmeņa: te aug niedres, meldri, dzīvo bentosa kukaiņi, tārpi, gliemji;

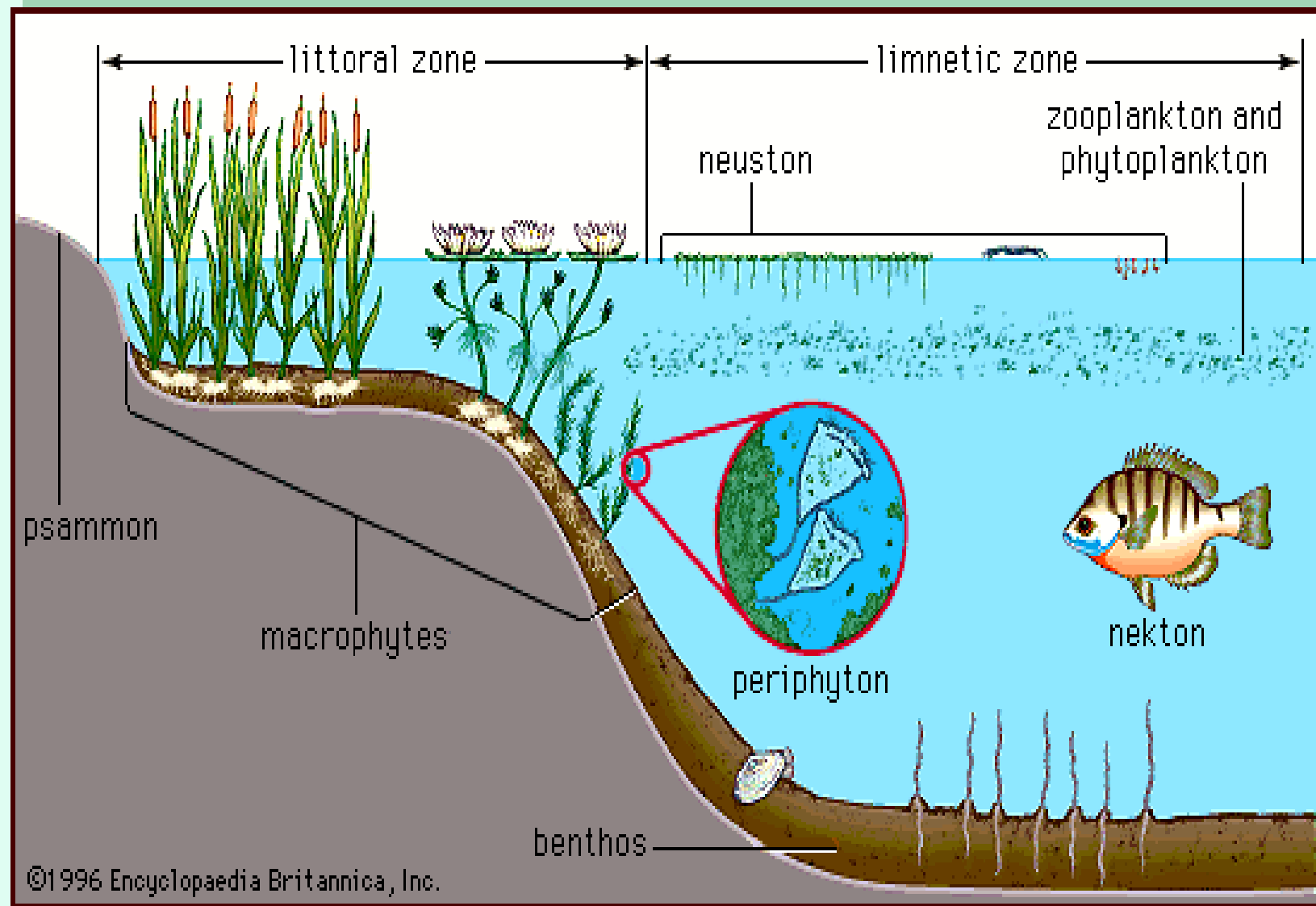
Infralitorāle – dziļāka ūdens josla aiz meldru-niedru joslas, kur aug peldošie un iegremdētie ūdensaugi – lēpes, ūdensrozes, glīvenes, līdztekus bentosa organismiem – vēžveidīgajiem, tārpiem, kukaiņiem un gliemjiem uzturas līdakas, parādās brīvai ūdens zonai tipiskie organismi, uz niedru kātiem perifitons;

Litoriprofundāle – noslēdz litorāli, un tās apakšējā robeža nevar būt dziļāka par 8 m, jo ūdensaugi neiztur lielāku hidrostatisko spiedienu par 0.8 atmosfērām; Te satopami augi, kas veido zemūdens pļavas – daudzlapas, raglapas, te bagātīgi krājas no dziļuma uz krastu saskalotie atmirušie organismi, īpaši gliemju čaulas;

Profundāle ir bentāles josla, kas sākas no 6-8 m dziļuma un stiepjas dziļāk ezera dobē.

Ūdenstilpes vertikālais iedalījums un tā struktūra

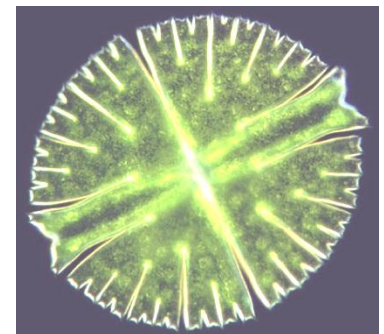

Ūdenstilpi apdzīvojošie ekoloģiskie grupējumi

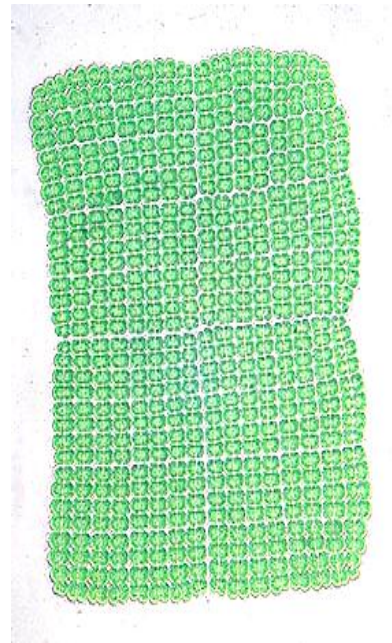
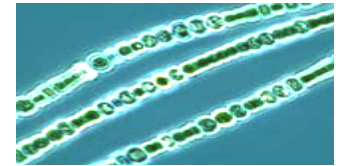
Planktons – *Plankton* – ūdenī brīvi dzīvojošu, pasīvi peldošu organismu kopums, ko veido bakterioplanktons, fitoplanktons un zooplanktons.

Planktons ir sīko organismu kopums, kas atrodas ūdenī suspendētā stāvoklī un pasīvi pārvietojas ar ūdens straumi.

Planktona iedalījums pēc funkcionālās darbības:

1. Augu planktons (fitoplanktons)
2. Dzīvnieku planktons (zooplanktons)
3. Baktēriju planktons

Planktona iedalījums lieluma klasēs:

Femtoplanktons (vīrusi)

0,02 – 0,2 μm

Pikoplanktons (aļģes, baktērijas)

0,2 – 2,0 μm

Nanoplanktons

2,0 – 20 μm

Mikrozooplanktons

20 – 200 μm

Mezozooplanktons

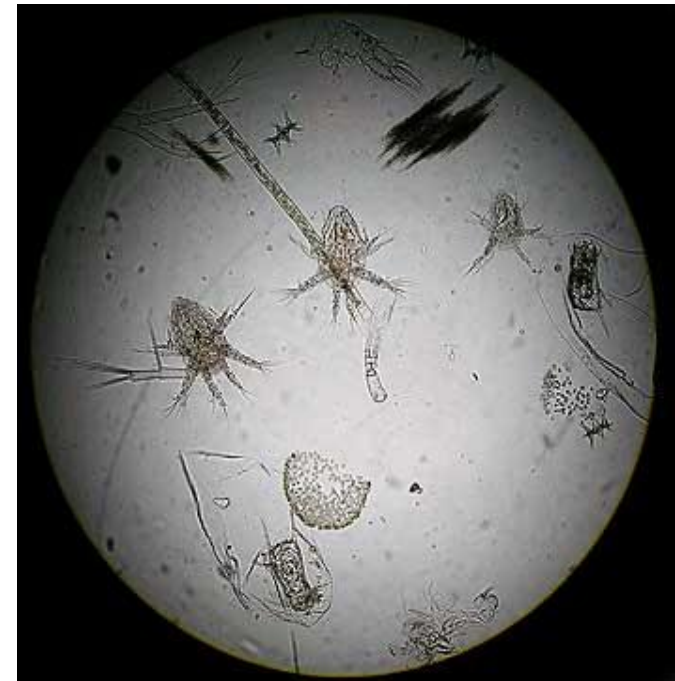
0,2 – 20 mm

Makrozooplanktons (jūrās)

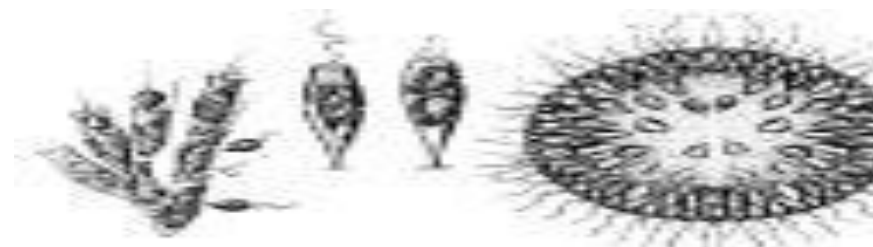
2 – 20 cm

Megazooplanktons (jūrās)

20 – 200 cm

Neistons – Neuston –
mikroorganismu (aļģu, baktēriju)
kopa, kura apdzīvo robežslāni
ūdens/gaiss. Šie organismi dzīvo
zem pleistona slāņa, tam
piestiprinājušās dzīvo sēnes un
baktērijas, aļģes - hrizomonādas.

Neistona ievākšana

Nektons – *Nekton* , *necton* – ūdens organismi (ezeros - zivis), kuri ūdenī var brīvi pārvietoties, strauji mainīt savu uzturēšanās vietu.

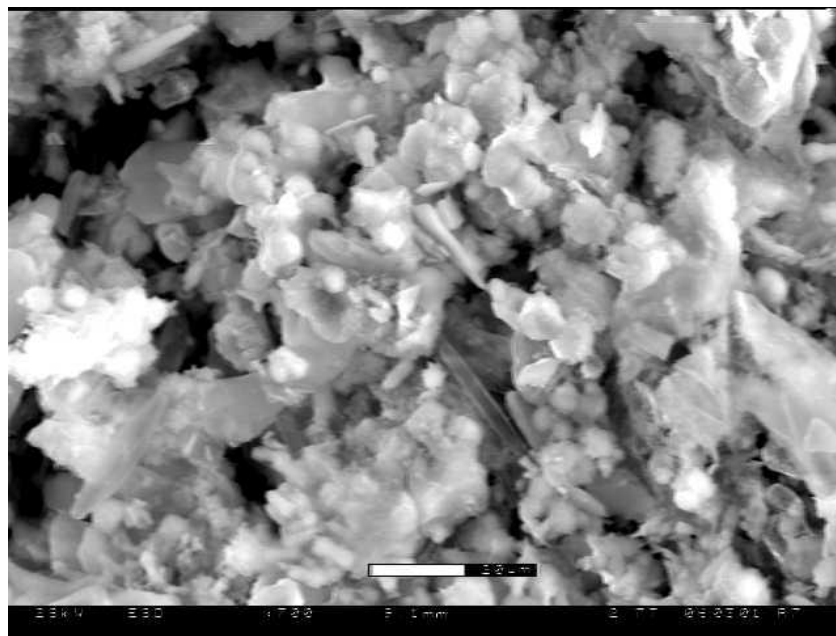
Pleistons - *Pleuston* – pa ūdens virsu skrejoši vai peldoši lielāki organismi. Šie organismi nespēj pārvarēt ūdens blīvumu un iekļūt ūdenī. Piemēram – mazlēpes, ūdensziedi, ezerrieksts.

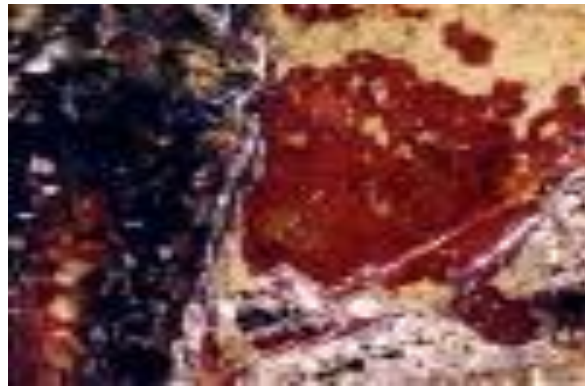
Sestons (Pēc Naumana) ir ūdens brīvās zonas komponents, kuru veido tā nedzīvā daļa – abiosestons vai triptons un tā dzīvā daļa - biosestons.

Tiek filtrēts biosestons

Abiosestons

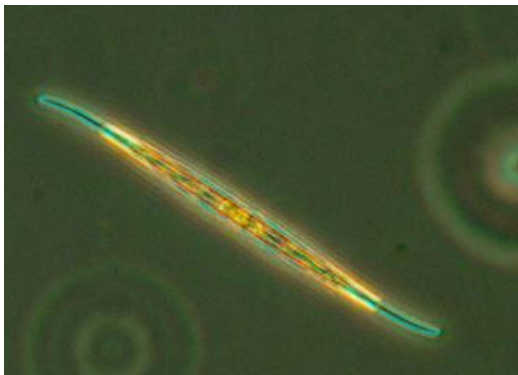
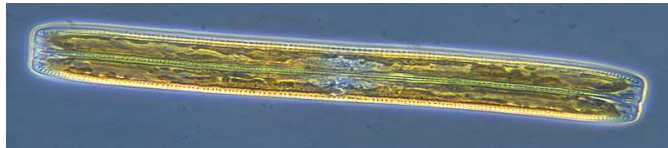
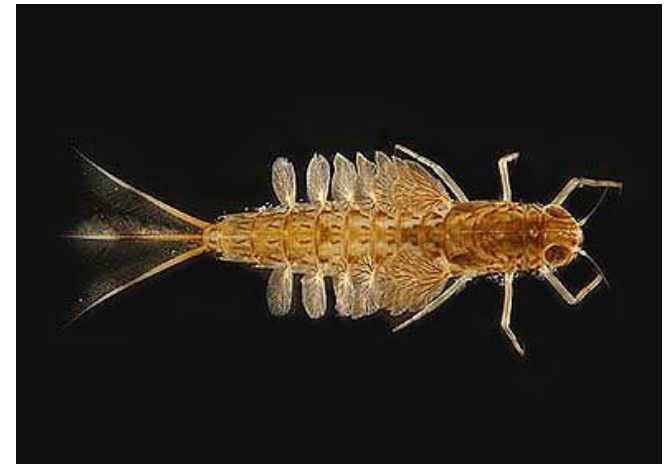

**Perifitons - *Periphyton* – augu
apaugumi (pārsvarā aļģes-
fitoperifitons) arī baktērijas, sēnes
uz akmeņiem vai uz cieta
substrāta ūdeņos.**

**Epifitons – aļģes, kas
piestiprinājušās vai dzīvo uz
ūdens augiem vai citām aļģēm (1-
kārtas, 2-kārtas epifīti)**

Bentoss – *Benthos* – bentālē dzīvojošo organismu kopums ezeru gultnē un (litorālē, profundālē) un tekošos ūdeņos.

**Fitobentoss – aļģes, kuru dzīve ir saistīta ar ūdensbaseina dibenu.
Zoobentoss – Dzīvnieki, kuru dzīve ir saistīta ar ūdensbaseina dibenu**

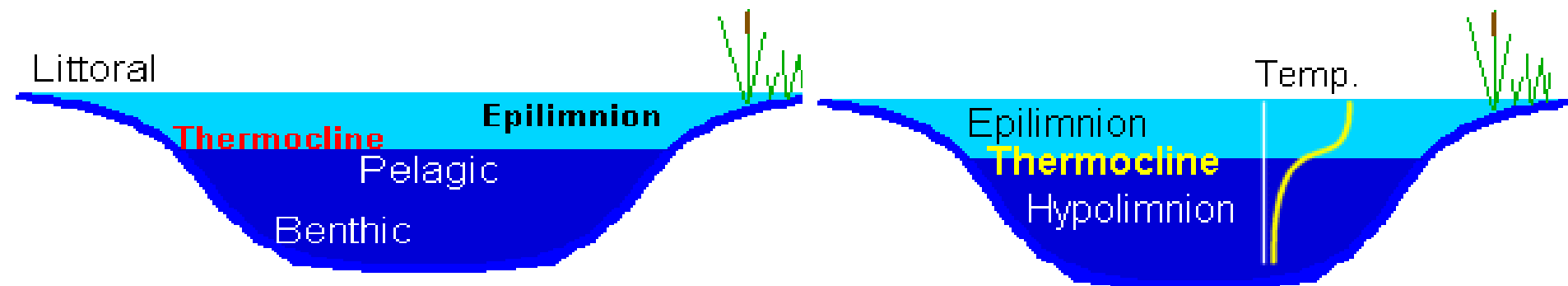

SESTONS un DETRĪTS

Sestons (Pēc Naumana) ir ūdens brīvās zonas komponents, kuru veido tā nedzīvā daļa – abiosestons vai triptons un tā dzīvā daļa - biosestons.

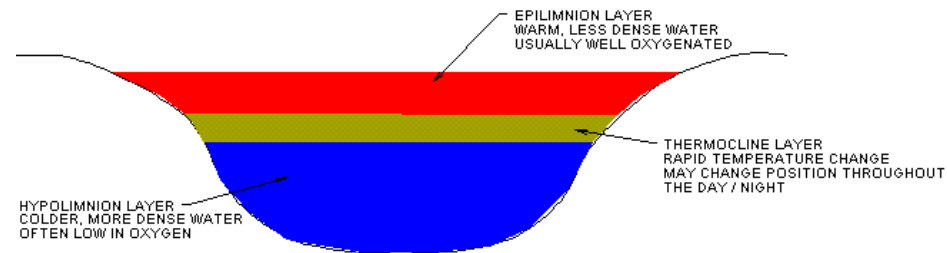
Detrīts – Detritus – beigtu organisko vielu – sadalījušos augu vai dzīvnieku daļu kopums, kurš ir izklaidēts ūdenī vai arī ir nogulsnēts uz ūdenstilpes dibena – atmirušās augu un dzīvnieku daļiņas

Ūdenstilpes vertikālais zonējums

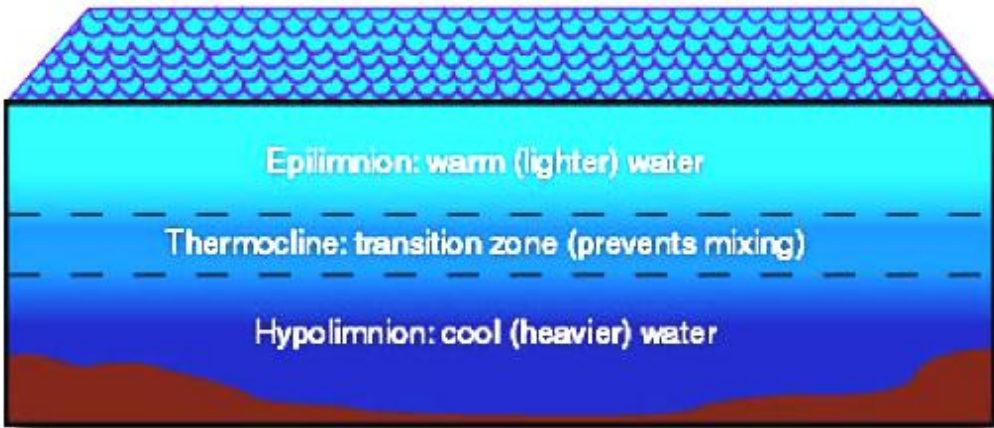

Ūdenstilpju vertikālais iedalījums

- **Ezeri vertikāli iedalās apgaismotajā – eifotiskajā – skābekli un pirmprodukciju veidojošā – trofogēnajā zonā;**
- **Tumšajā – afotiskajā – skābekli patērējošā un organisko vielu noārdošā trofolītiskajā zonā.**

- **Epilimniju no hipolimnija atdala temperatūras lēciena slānis – metalimnijs (termoklīns), kurā temperatūra dažus metrus biezā slānī pazeminās aptuveni par 10°C.**

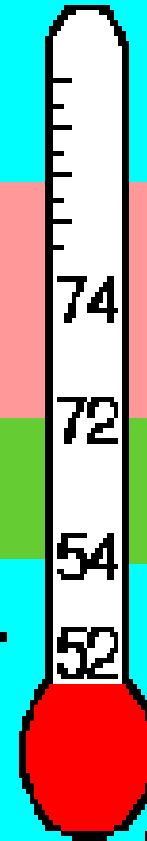

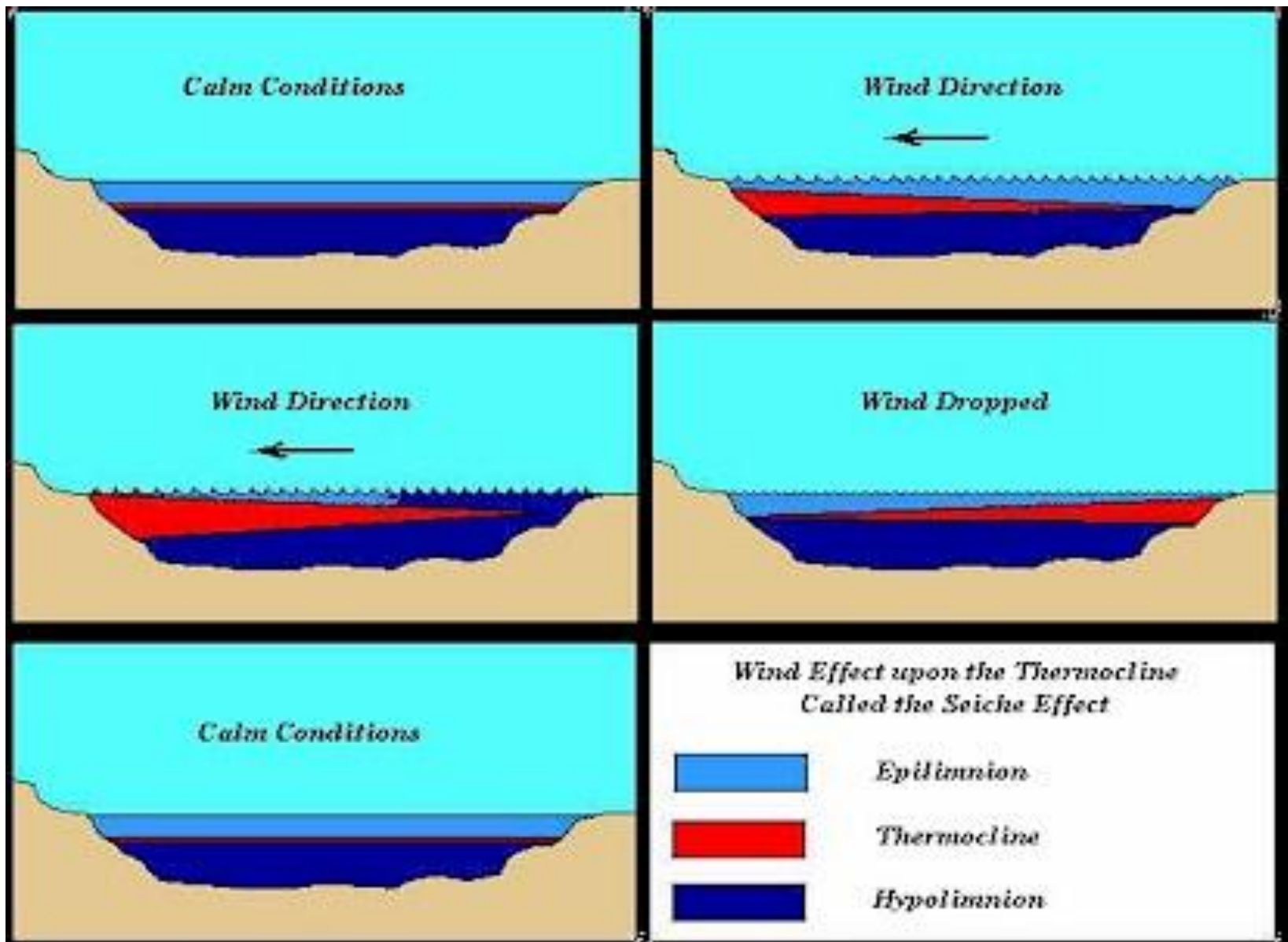
Thermal Stratification

Epilimnion - warm lighter water

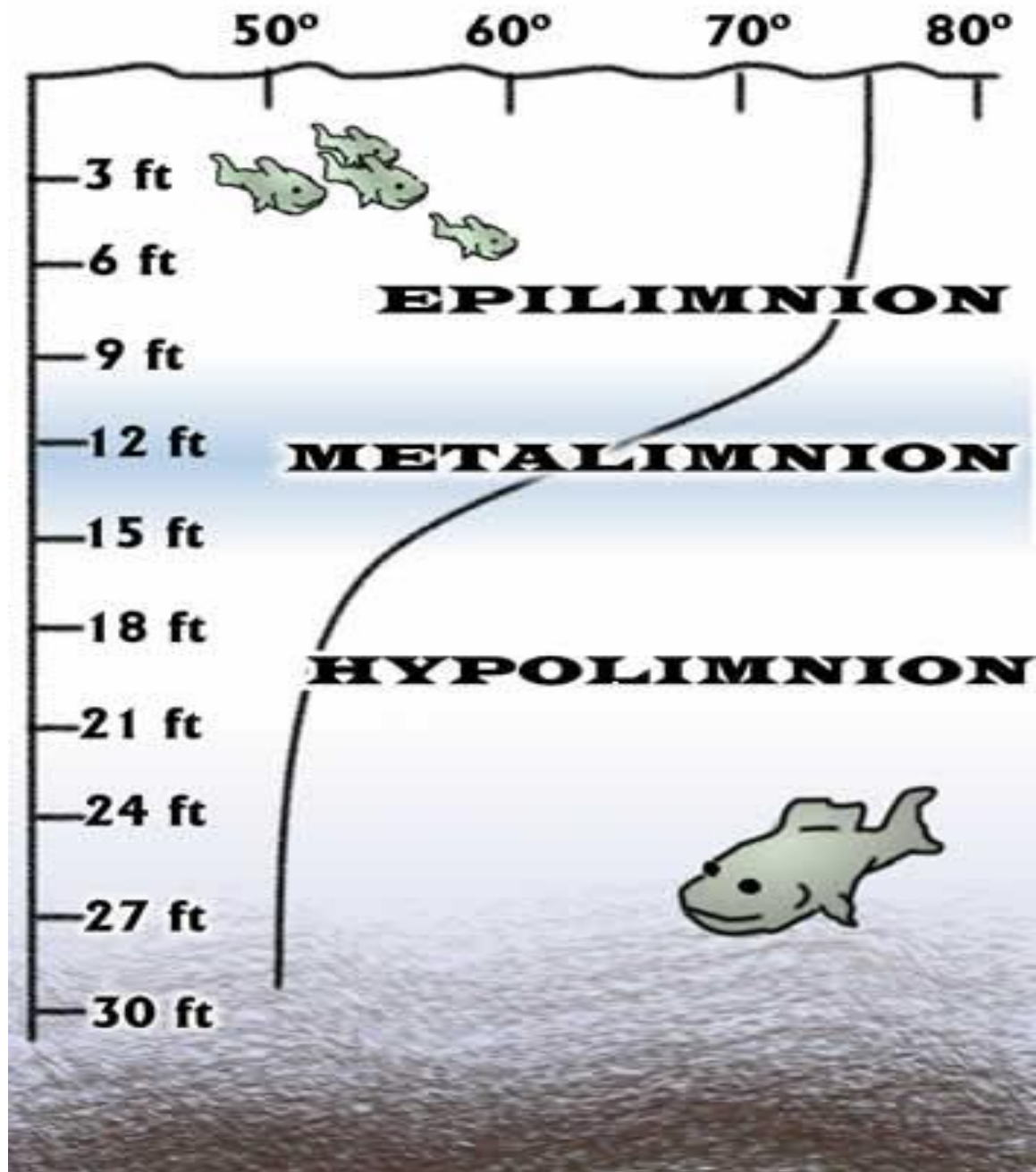
Thermocline - prevents mixing

Hypolimnion - cool heavy water

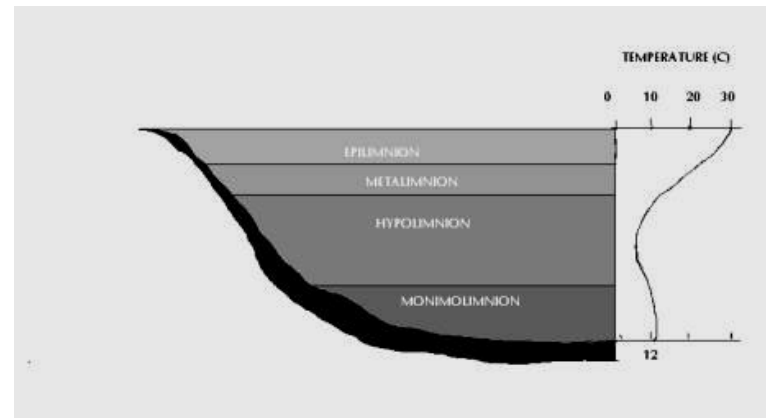
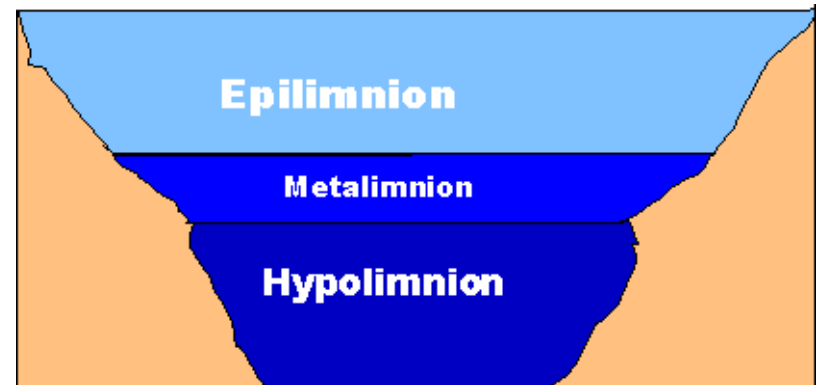

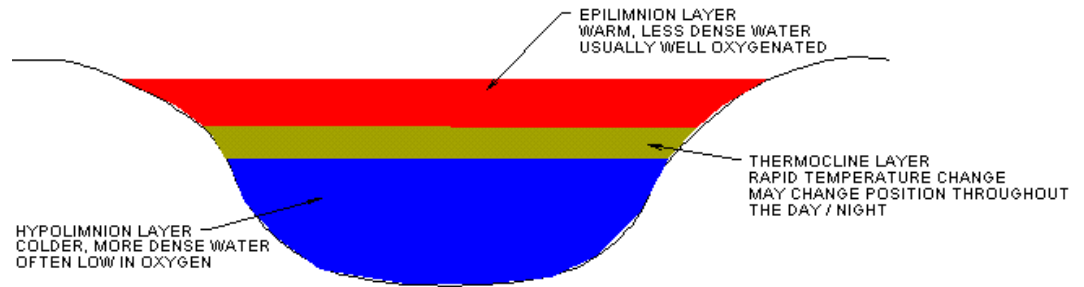

Vēja stipruma un virziena iedarbība uz termoklīnu

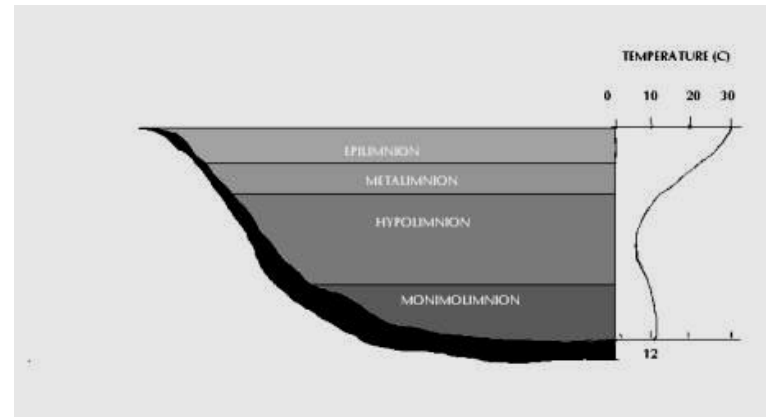
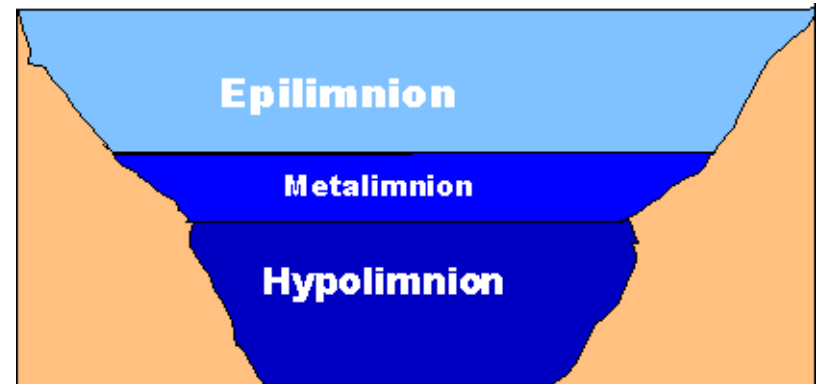

- **Eifotisko zonu sauc par epilimniju;**
- **Afotisko zonu sauc par hipolimniju;**
- **Pašā ūdenstilpes dibenā – sedimenta virskārtā dažus centimetru biezā slānī īpaša režīma zona – monolimnijs.**

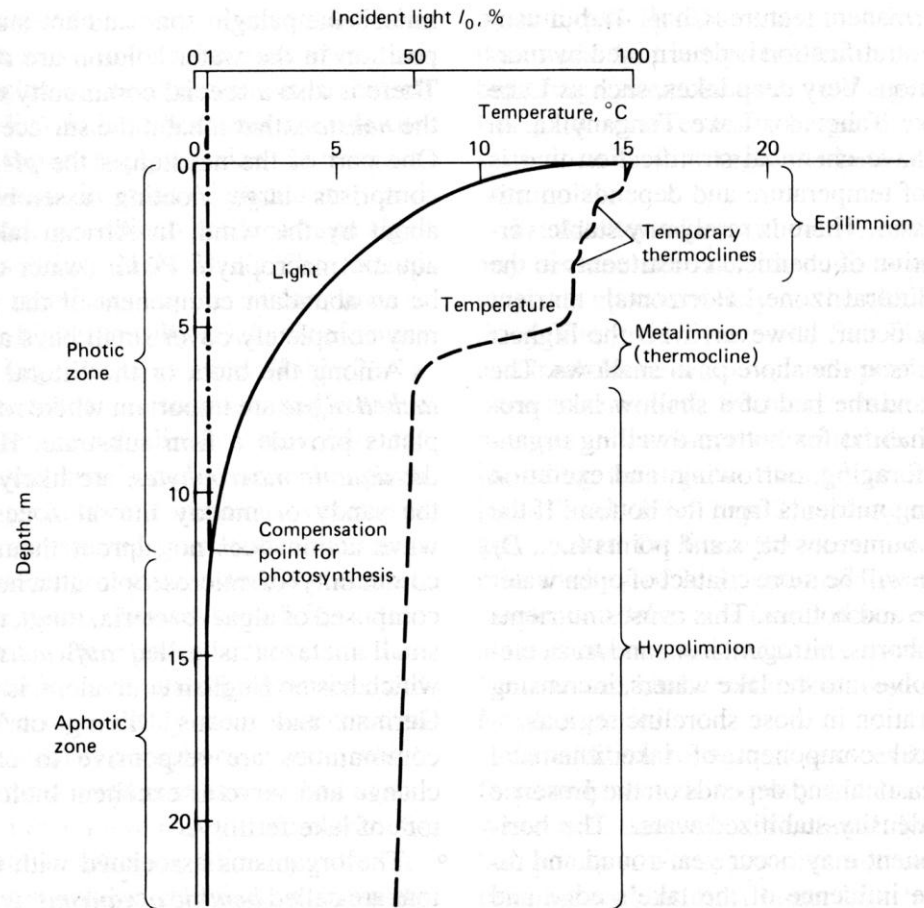

- Epilimniju no hipolimnija atdala temperatūras lēciena slānis – metalimnijs, kurā temperatūra dažū metru biezā slānī pazeminās aptuveni par 10°C.**

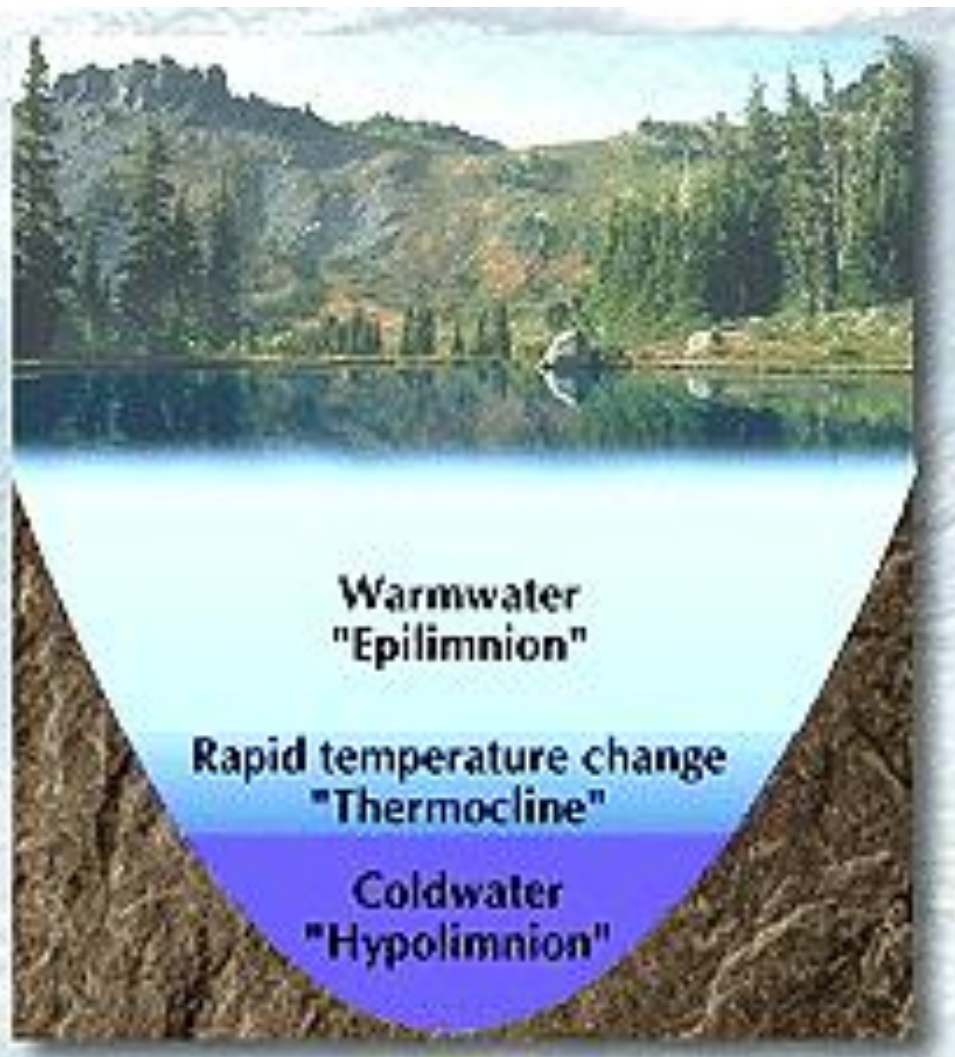
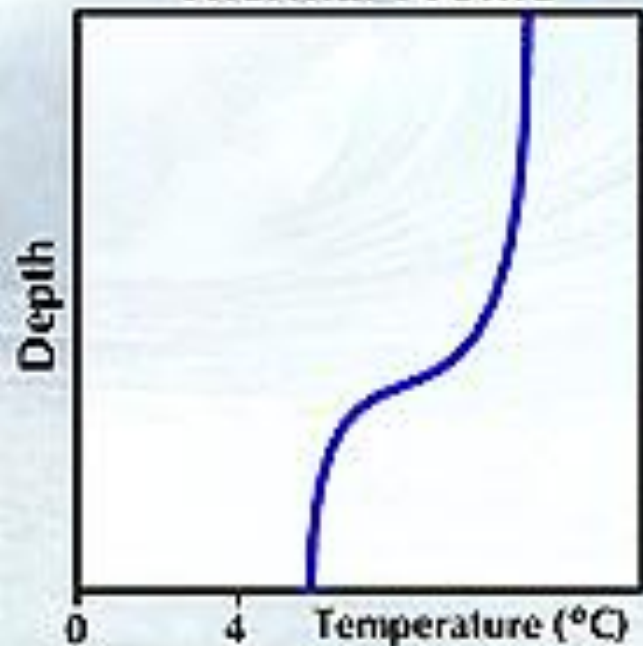
- **Līdz kompensācijas līmenim – dziļumam, kur gaismas intensitāte vēl sasniedz 1% no tiem 100%, kas krīt uz ezera virsmu, veidojas zona ar pozitīvu asimilāciju – ar skābekli piesātināta zona.**

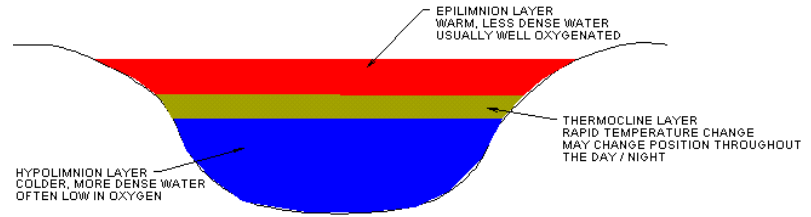
FIGURE 2-3 The thermal and optical structure of a lake with depth during the period of summer thermal stratification.

Stratification = Layers

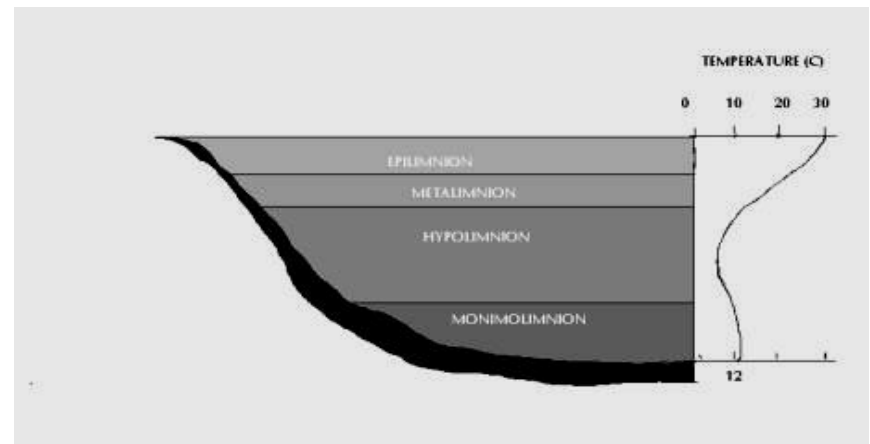
Thermal Profile

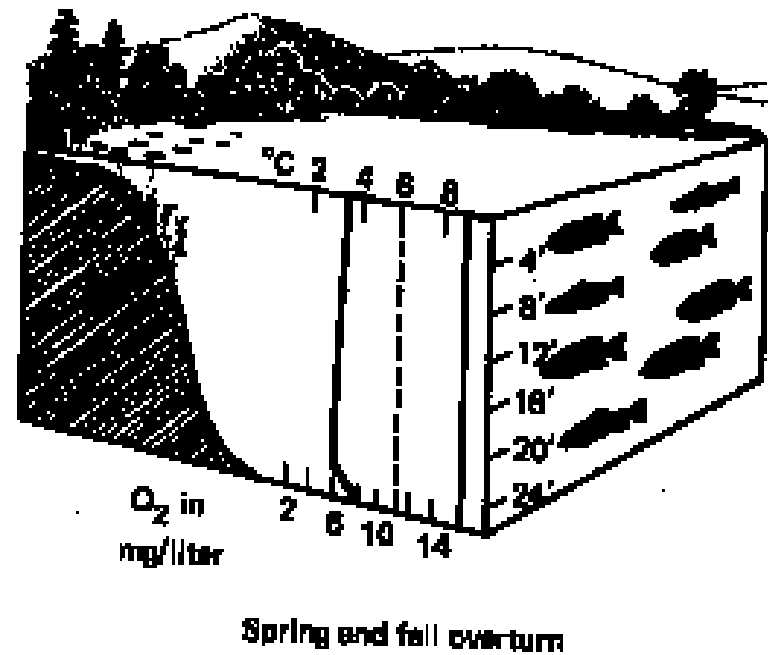
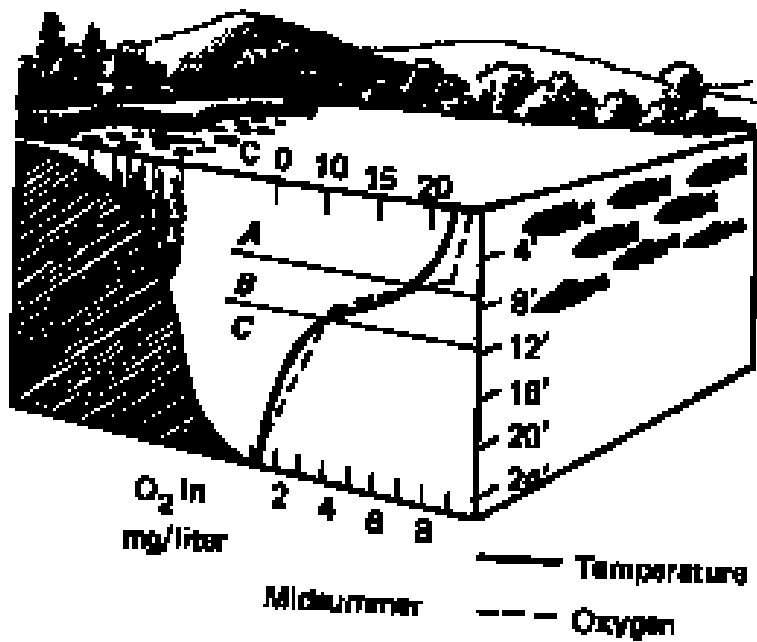

- **Temperatūras lēciena slānī dziļumam pieaugot par 1 m, ūdens temperatūras izmaiņas sasniedz 1-2 °C., pat 3-5°C.**

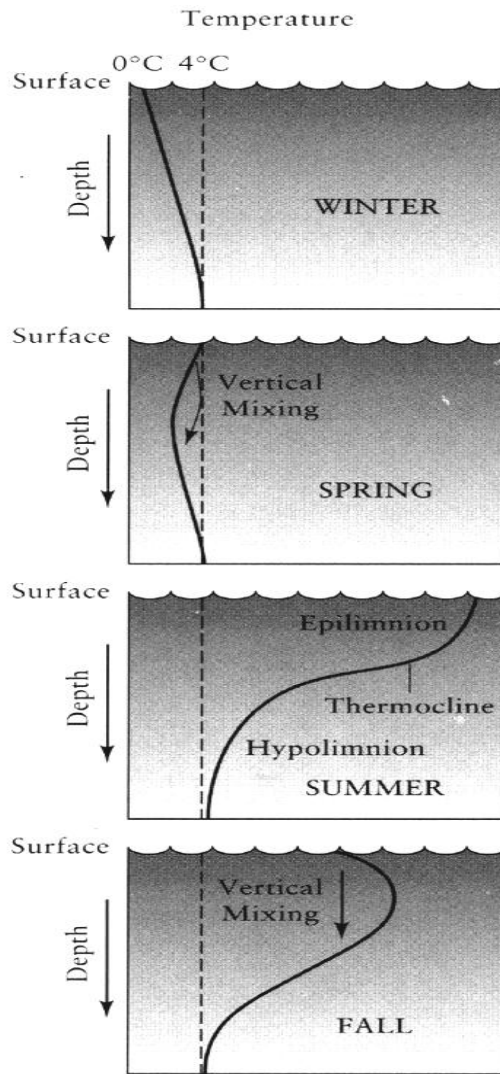

- **Šo temperatūras lēciena slāni sauc par hemoklīnu, jo tajā līdz ar dziļuma maiņu ir novērojamas straujas koncentrācijas izmaiņas.**

Skābekļa režīma izmaiņas ūdenstilpē pēc ūdens pilnas samaisīšanās

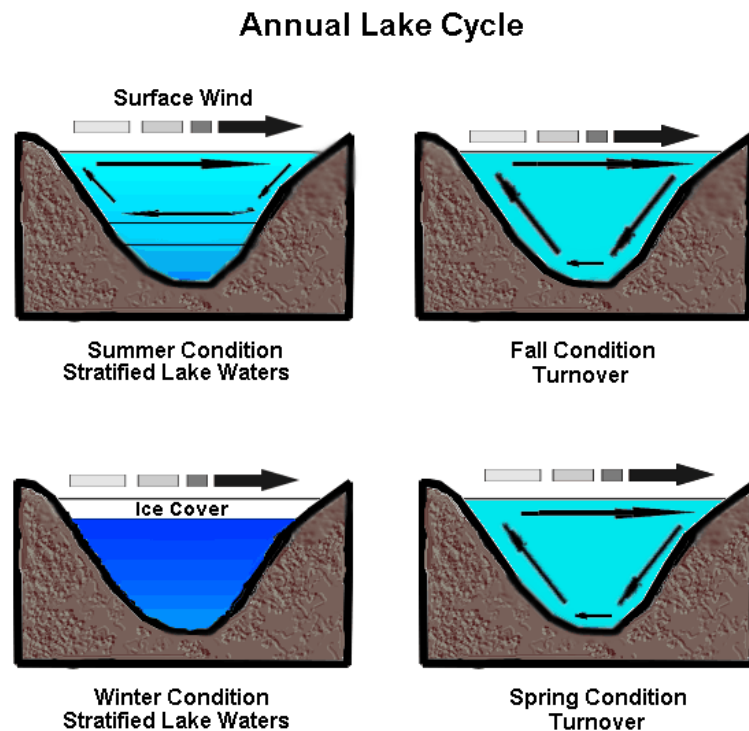

FIGURE 4.10 Seasonal changes in the temperature profile of a temperate lake.

Temperatūras režīma sezonālās izmaiņas mērenās joslas ezeros

Sezonālās pazīmes ezeros:

- Pavasara dzidrūdens stadija
- Pavasara cirkulācija
- Stagnācija

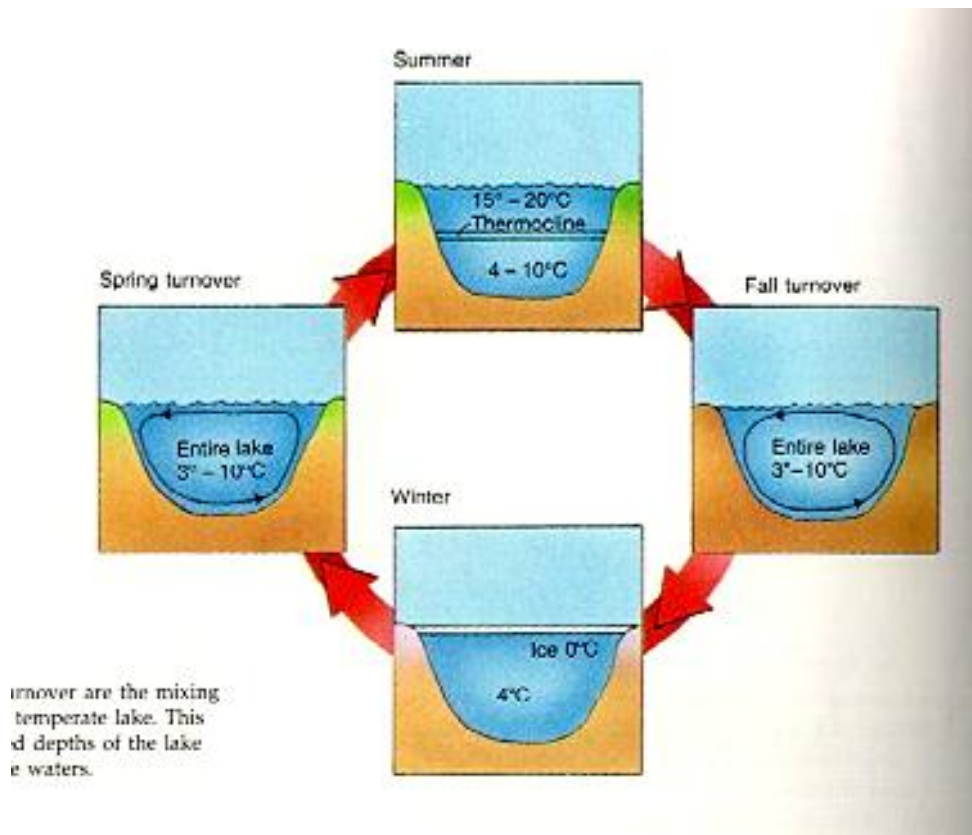
- **ŪDENS CIRKULĀCIJA**

Centrāleiropā:

- **Viena pilna cirkulācija (ziemā)**
- **Trīs stagnācijas :**
- **a. pavasara (ūdens temperatūra 12° C)**
- **b. vasaras (ūdens temperatūra 22° C)**
- **c. rudens (ūdens temperatūra 12° C)**

ŪDENS CIRKULĀCIJA

- Latvijas
platuma grādos
- Baltijas ezeru
tipam ir:

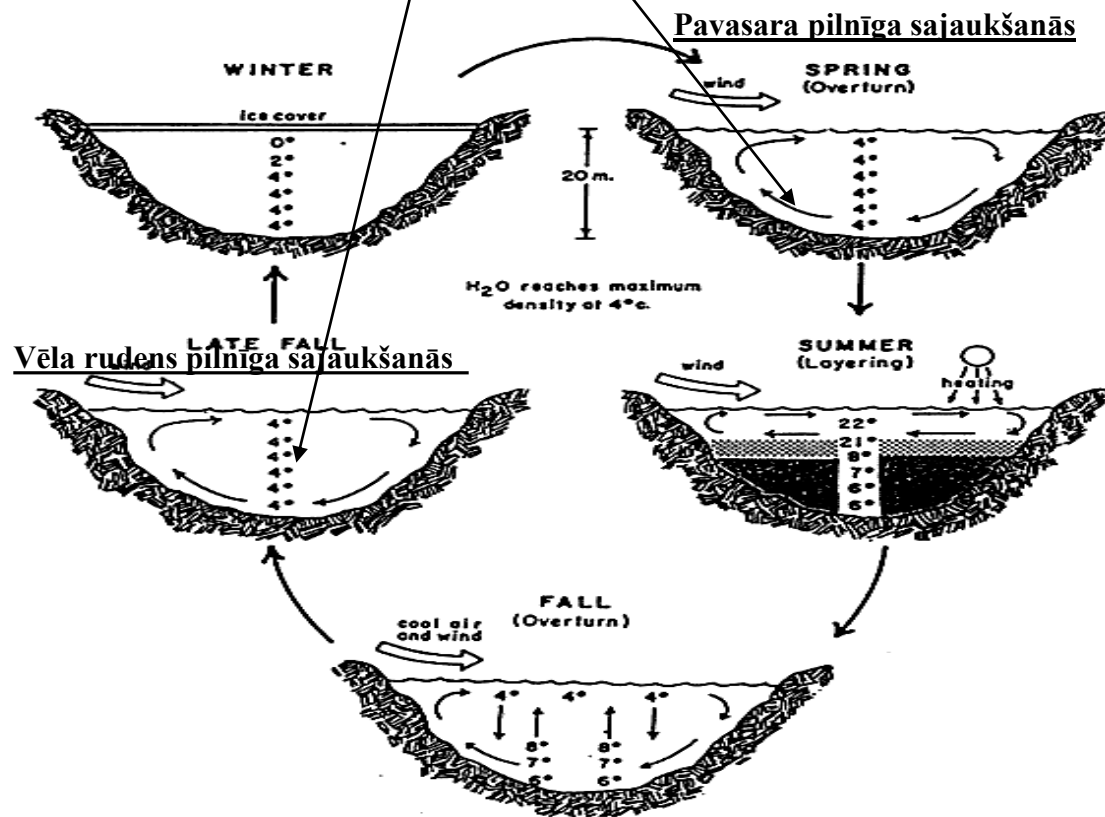

**Divas pilnas
cirkulācijas
(pavasara,
rudens)**

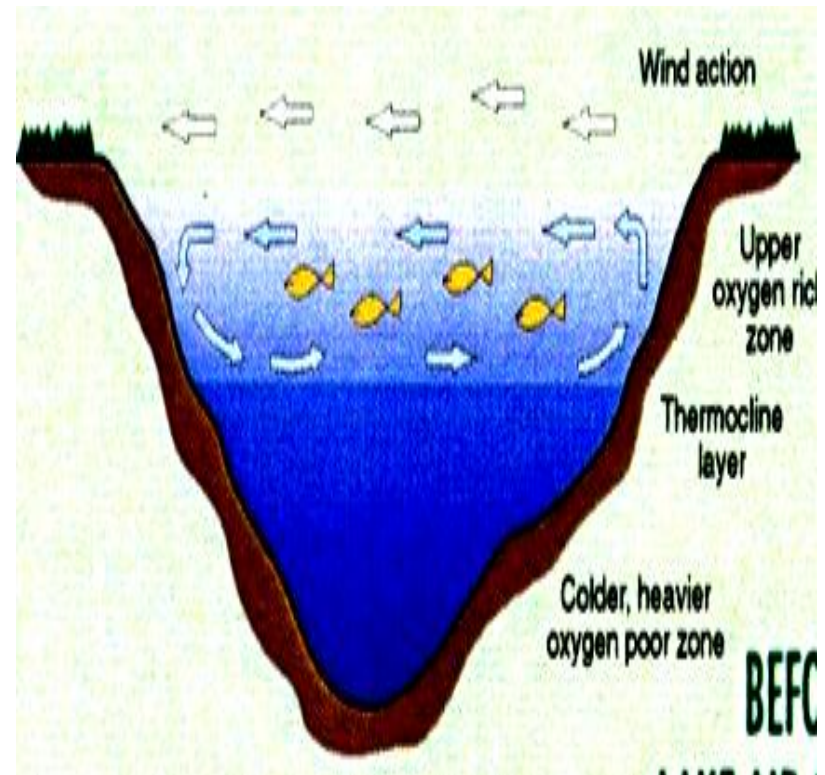
**Divas stagnācijas
(ziemas un
vasaras)**

Ūdens pilnīga sajaukšanās mērenā klimata joslā

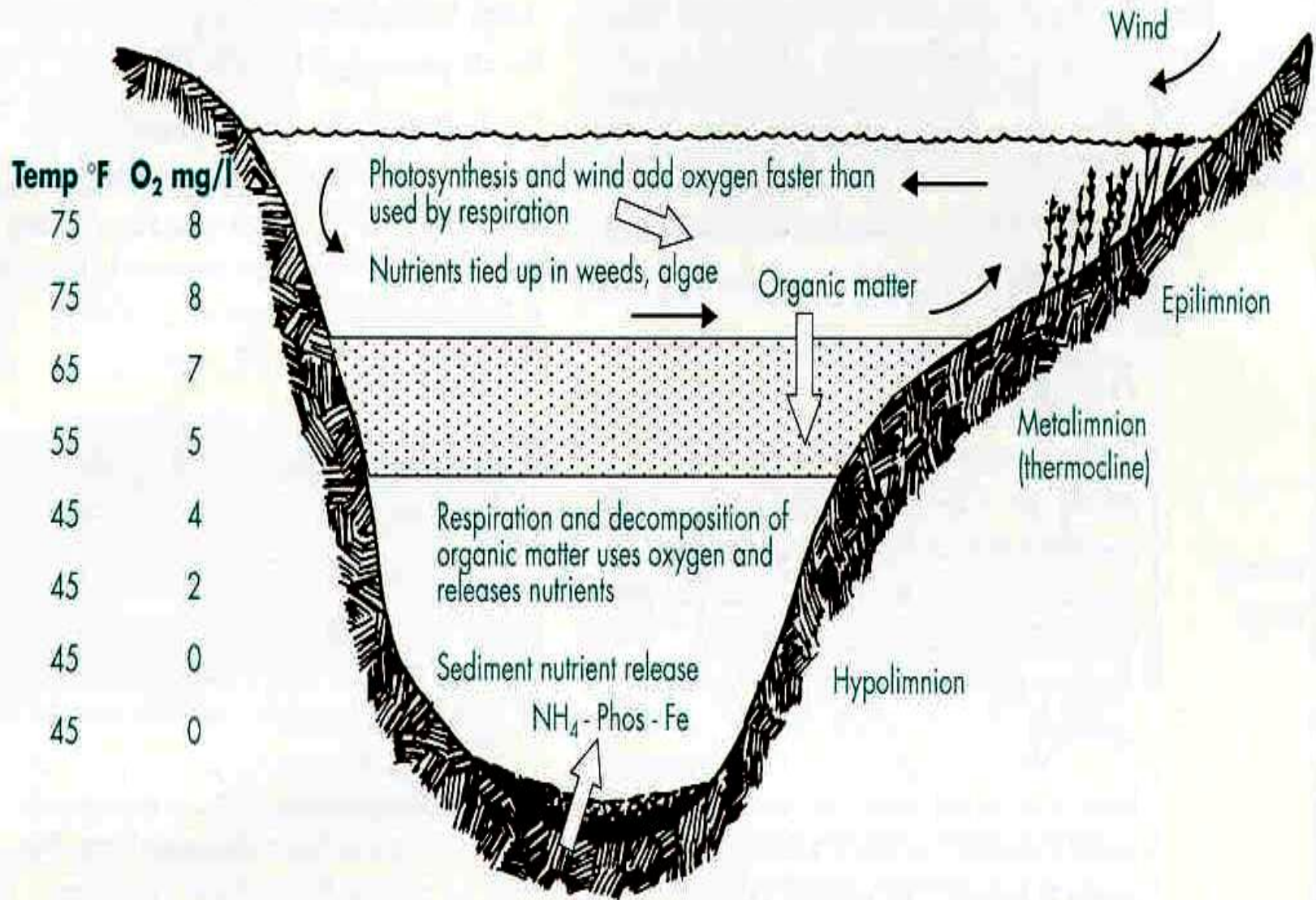
Figure 9
Temperature Cycles in a Lake

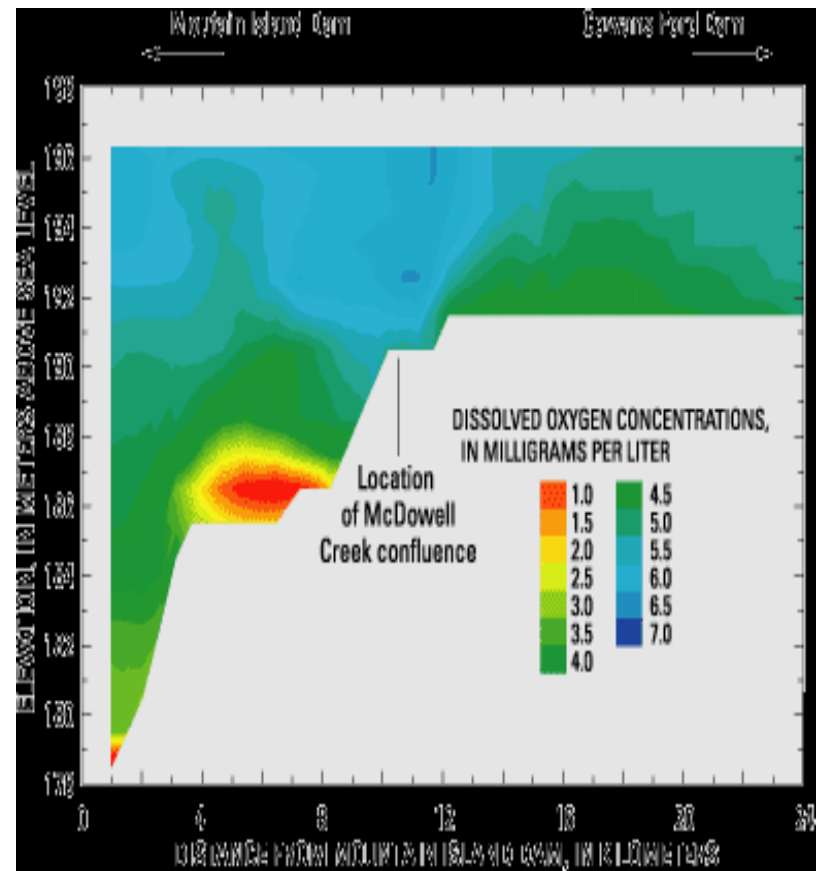
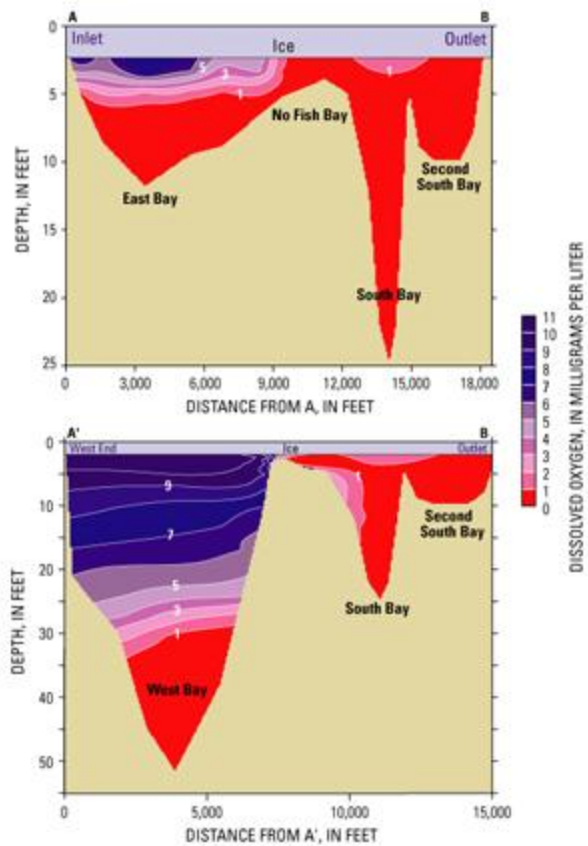

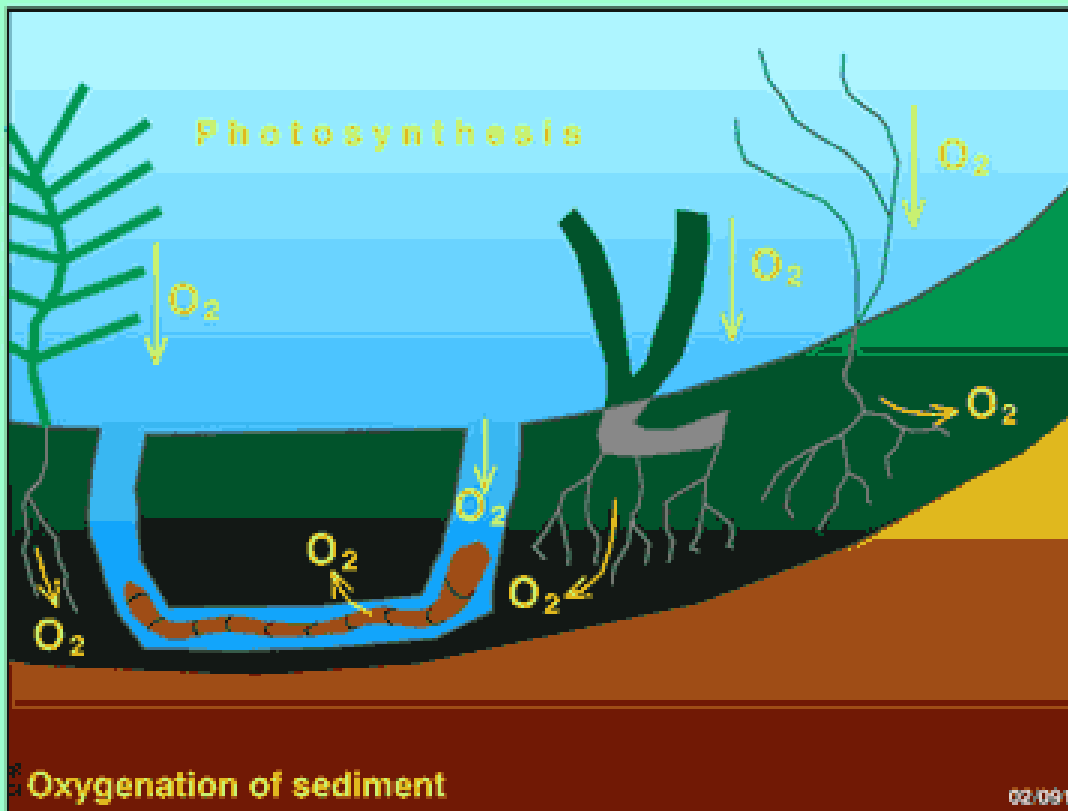
- **Skābekļa piesātinājumam ūdenī ir lielākā nozīme ūdens organismu izplatībā ūdens slānī.**
- **Skābeklis ūdenī nokļūst vai nu fotosintēzes, vai atmosfēras aerācijas ceļā.**

Sedimentu apskābekļošana

- **Skābekļa koncentrācija atmosfērā ir pāri par 25 reizēm lielāka nekā ūdenī, līdz ar to pastāv skābekļa difūzijas iespēja ūdenī.**
- **Šī plūsma tekošos ūdeņos ir desmit līdz 100 reižu spēcīgāka nekā stāvošos ūdeņos.**

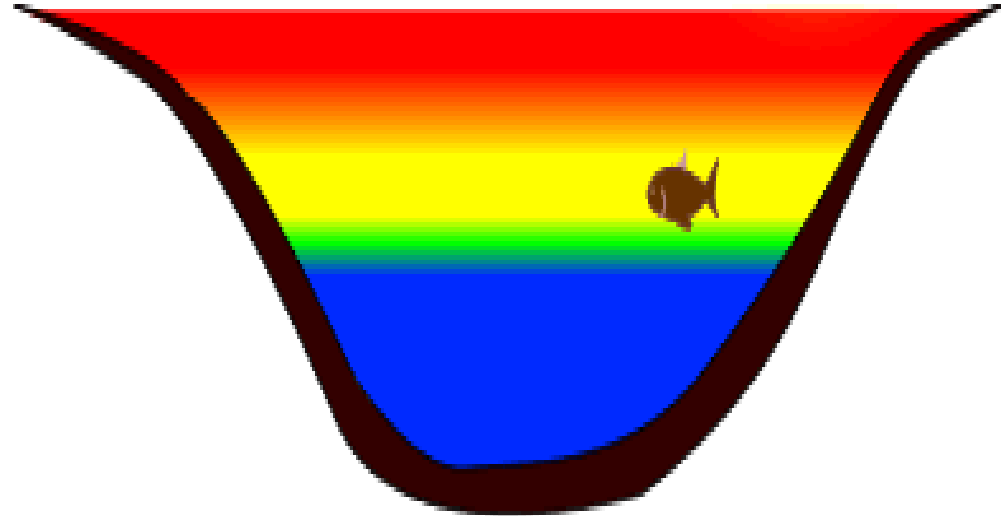
- **Skābekļa bilances vienādojuma sastāvdaļas:**

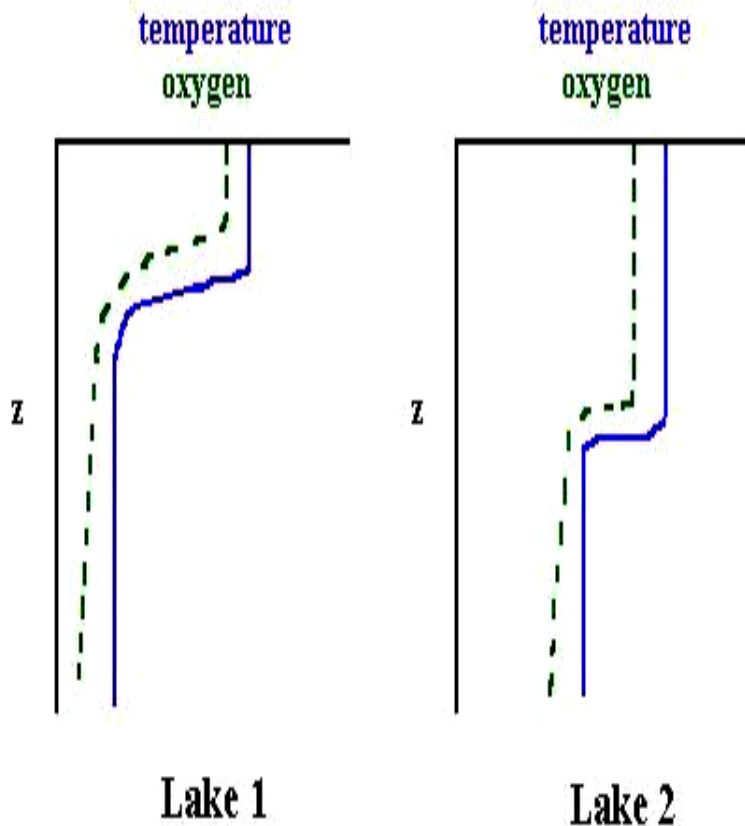
A – skābekli producējošie procesi ir divi:

- – fotosintēze + aerācija;

B - skābekli tērējošie procesi ir vismaz četri –

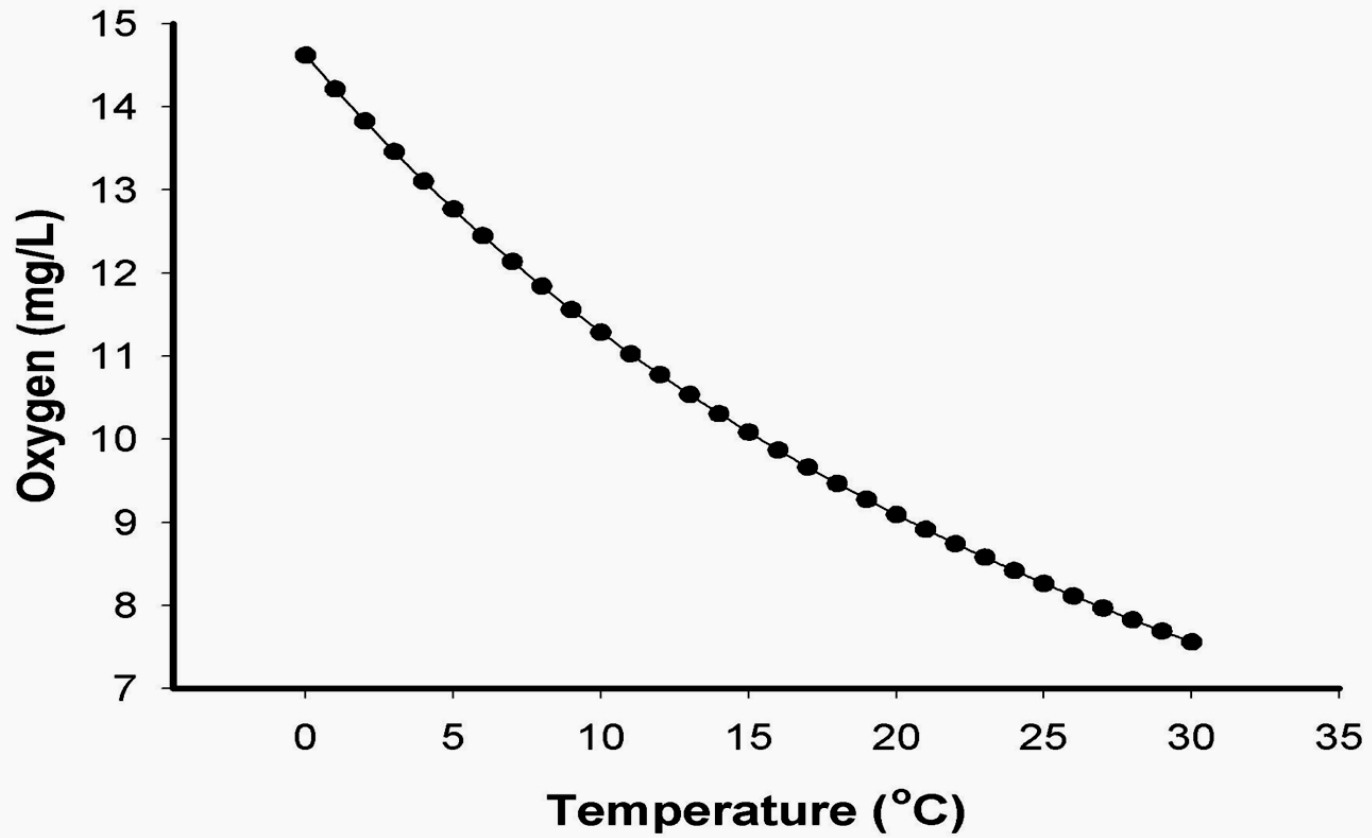
- Izšķīdušo organisko vielu oksidācija – noārdīšana;
- Slāpekļa savienojumu (NH_4^+ un NO_2^-) oksidēšana;
- Augu un dzīvnieku elpošana;
- Sedimentos notiekošie skābekli tērējošie procesi (galvenokārt – noārdīšana).

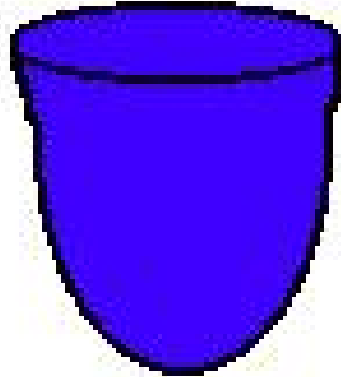
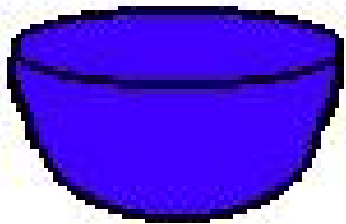

- **Ūdenī skābeklis šķīst atkarībā no temperatūras – aukstā ūdenī izšķīst vairāk; siltā mazāk!**
- **4 °C – 13,09 mg/l O₂ ; 24 °C 8,41 mg O₂/l**

Solubility of oxygen with temperature

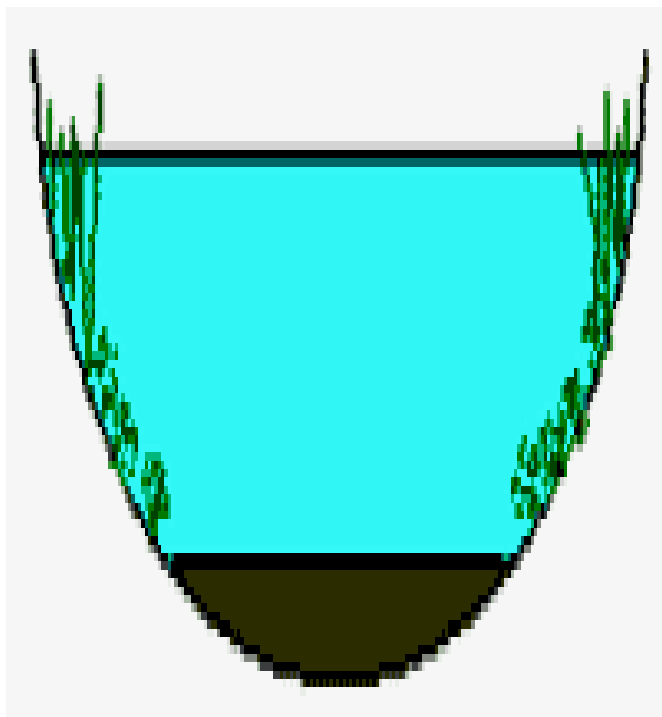

- **Skābekļa rezervju daudzumu ezerā nosaka, reizinot hipolimnija tilpumu ar skābekļa koncentrāciju ūdenī pēc sajaukšanās.**
- **Ja ezeru virsmas platības ir vienādas, dziļākie ezeri ar lielāku hipolimniju uzkrās vairāk skābekļa nekā sekļie ezeri.**

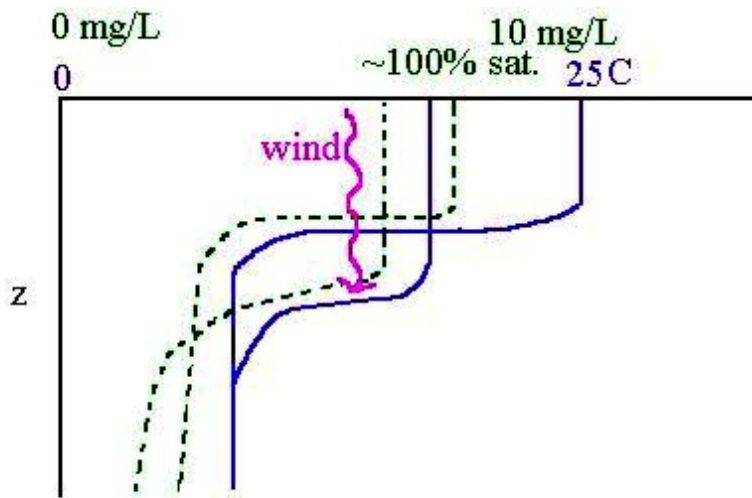

- **Noārdāmās organiskās vielas daudzums, kura nogrimst dziļākajos slāņos ir atkarīgs no epilimnija produkcijas:**

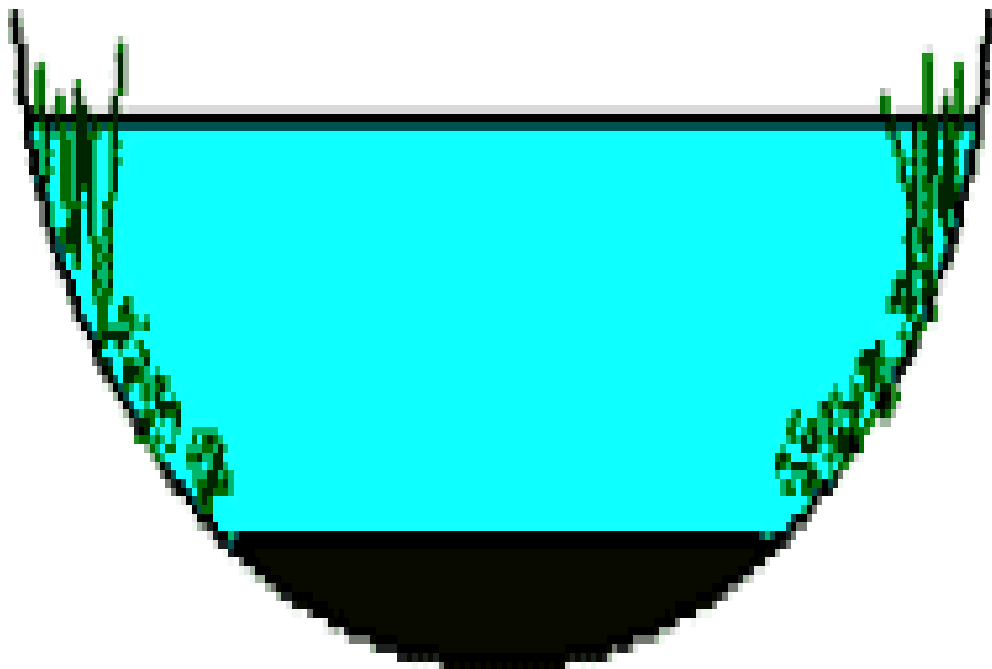
- **Ezeros ar niecīgu epilimnija produkciju skābeklis hopolimnijā tikpat kā netiek patērēts, jo niecīgais produkcijas daudzums tur tik pat kā nenonāk – viss noārdās epilimnijā!**

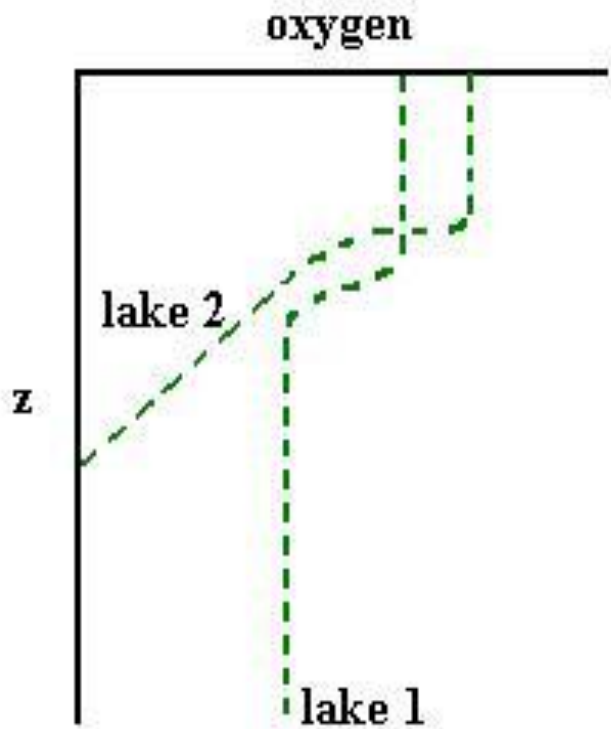
- **Organisko vielu noārdīšanās ātrums ir atkarīgs no temperatūras:**
- **Tropisko ezeru hipolimnijā 25 ° C temperatūrā noārdīšanās notiek straujāk nekā mērenās joslas ezeru hipolimnijā 4 ° C temperatūrā.**

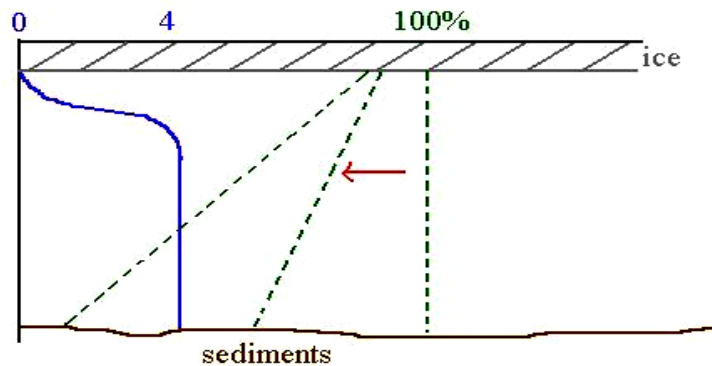
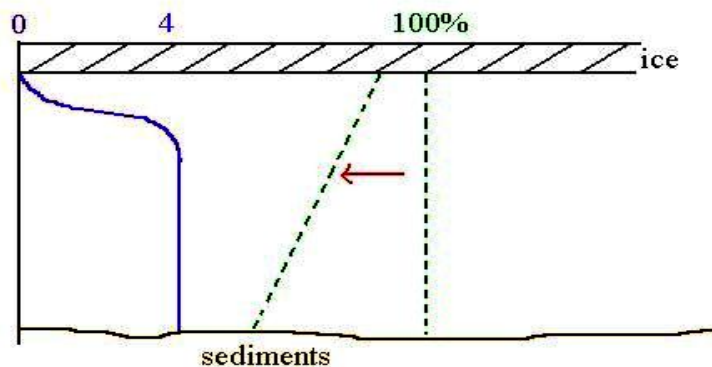
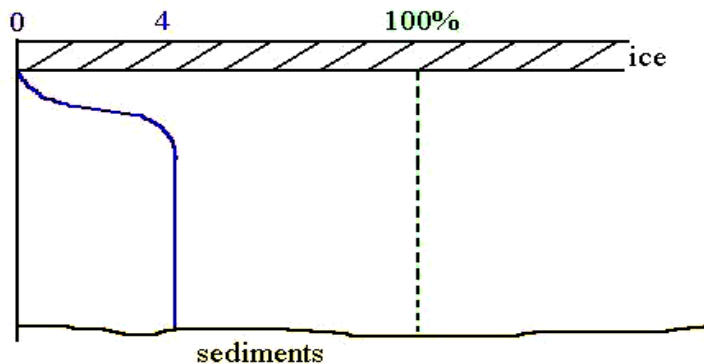

- **Produktivitāte lielā mērā ir atkarīga no ezera morfometrijas:**
- **lielos, dziļos ezeros ar lielu hipolimniju var noārdīt daudz organiskās vielas un skābekļa patēriņš ezeru būtiski neietekmēs!**

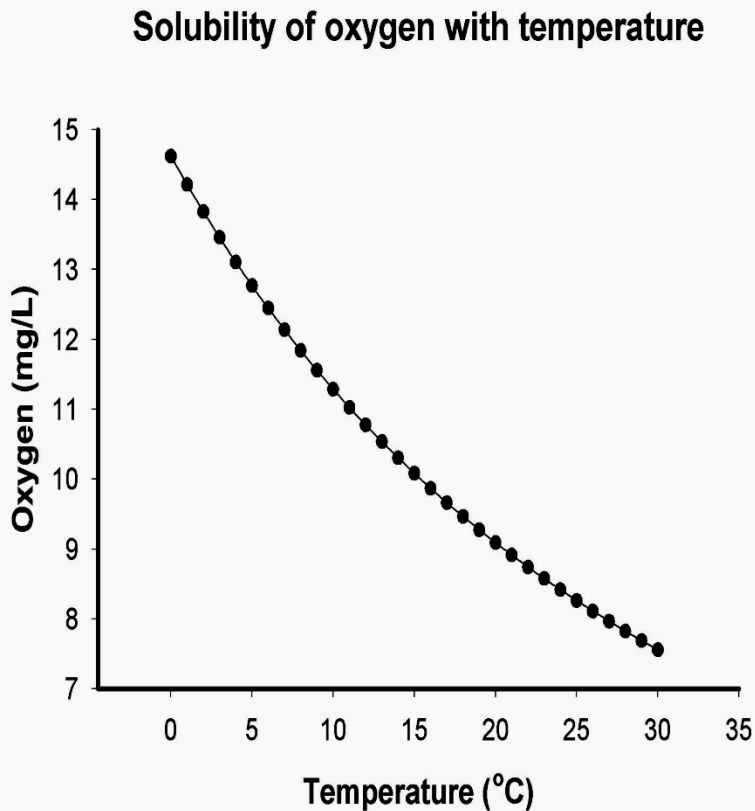

- **Seklos un mazos ezeros pat neliela organiskās vielas daudzuma noārdīšana noved pie būtiska skābekļa trūkuma!**

- **Svarīga ir ezera sedimentu (2-3 cm gultnes virsējais slānis) un virs tā esošā ūdens tilpuma attiecība.**
- **Seklos ezeros sediments ir gandrīz vienādā lielumā ar virs tā esošo ūdens masu un līdz ar to sedimentā notiekošie bioloģiskie un bioķīmiskie procesi daudz patērē ūdenī izšķīdušo skābekli.**

- **Ūdens virspusē vienmēr ir nedaudz siltāks un tādā ūdenī izšķīst mazāk atmosfēras skābekļa nekā nedaudz dziļāk esošajā vēsākajā slānī.**

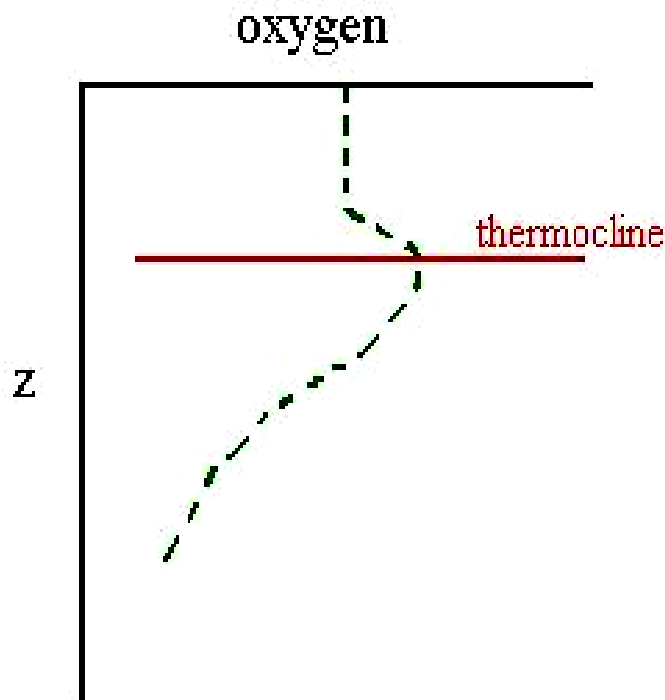

- **Fotosintēze ūdens virspusē nav tik intensīva, jo aļģes nepanes "izvairās" tiešu UV staru iedarbību un fotosintētiskā aerācija ūdens virsējā slānī 0,2-0,3 m ir niecīga!**

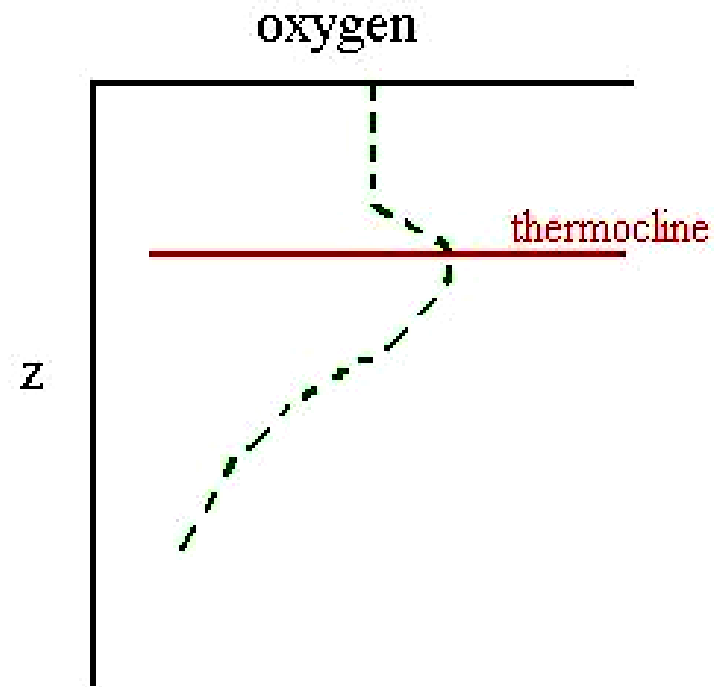
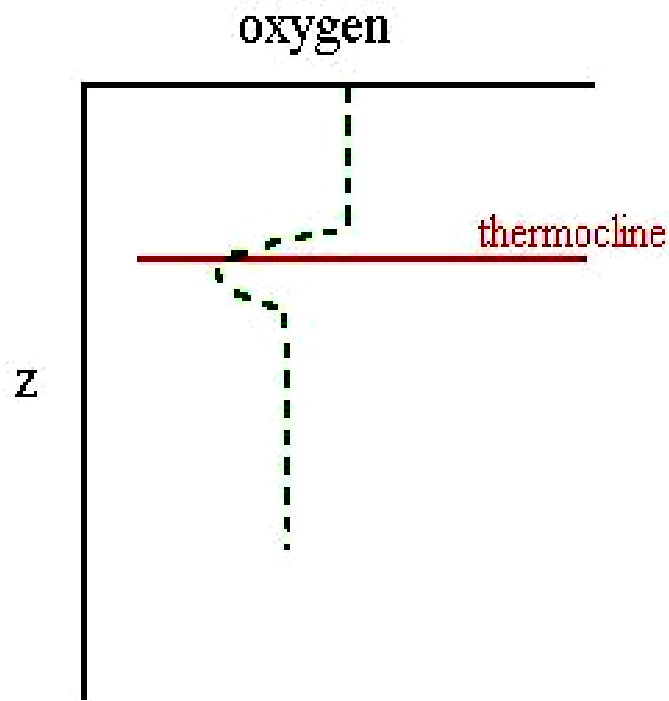

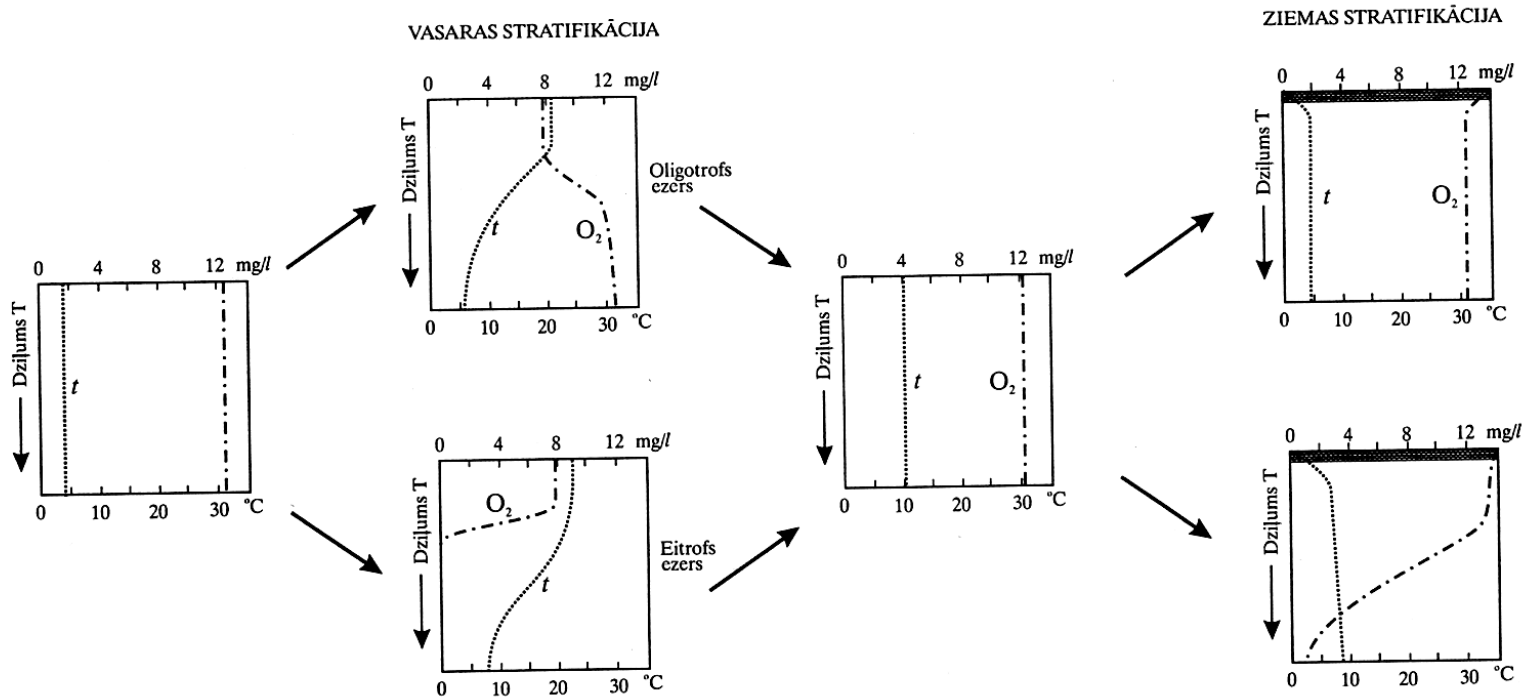
- Sakarā ar krasām ūdens temperatūras izmaiņām metalimnijā (par 1° uz vienu dziļuma metru) un ar to saistītajām ūdens blīvuma maiņām, metalimnijā sakrājas daudz partikulāro organisko vielu “līķu lietus”.

- No epilimnija un metalimnijā sākas to noārdīšana:
- Metalimnija zonā var veidoties skābekļa minimuma zona – negatīvi heterograda līkne,
- Rāmā laikā intensīvi fotosintēze producē daudz skābekļa un rada pārsātinājumu: vēja nav un lielais skābekļa daudzums netiek iejaukts ūdens dziļākajos slāņos.

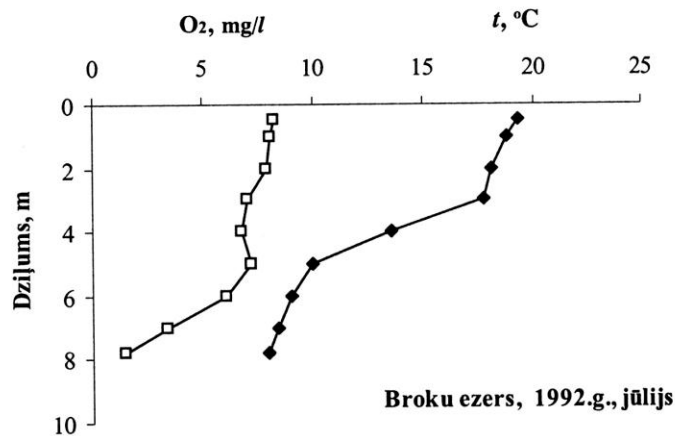
Negatīvais un pozitīvais heterograds

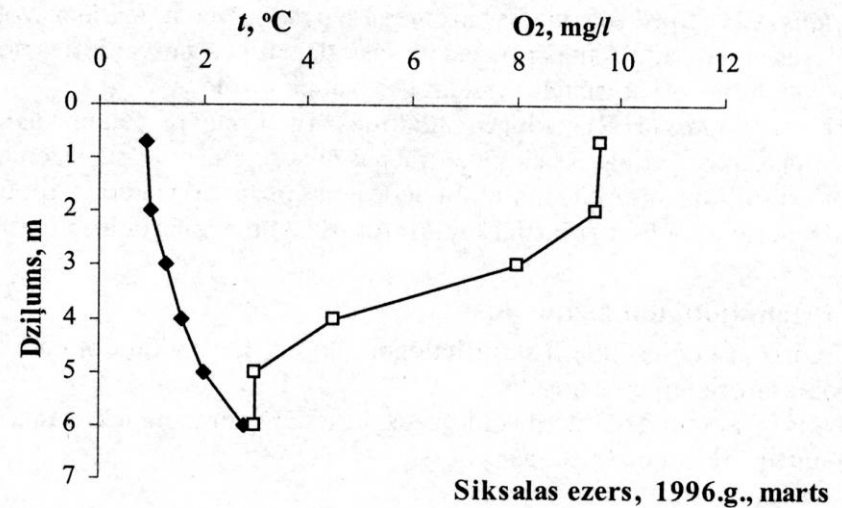

17. att. Skābekļa satura un temperatūras stratifikācijas principiālā shēma eitrofā un oligotrofā ezera (pēc Wetzel, 1996).

Skābekļa un temperatūru stratifikācija Latvijas ezeros

18. att. Skābekļa un temperatūras stratifikācijas raksturs vasarā.

(pēc M. Kļaviņa u.c.)